

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

СМЕРЕЧАНСЬКА Анна-Каріна Романівна

**Фіскальне стимулювання пріоритетних галузей
економіки України / Fiscal Stimulus for Priority Sector`s of
Ukraine`s Economy**

спеціальність 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Виконала студентка групи
ФФАзм-21
Смеречанська Анна-Каріна
Романівна

підпис

Науковий керівник: к. е. н.,
доцент Сидорчук Анатолій
Андрійович

підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__»____20__р.
Завідувач кафедри

Підпис

Тернопіль—2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	6
1.1. Теоретико-організаційні засади фіскального стимулювання та його економічна сутність.....	6
1.2. Методика оцінки впливу фіскального стимулювання на фінансово- господарську діяльність суб'єктів господарювання.....	15
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УМОВАХ КРИЗИ.....	22
2.1. Оцінка фіскального стимулювання платників податків за галузями економіки в Україні.....	22
2.2. Аналіз ефективності податкового стимулювання малого та середнього бізнесу.....	32
РОЗДІЛ 3. ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ.....	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах сьогодення, в час повномасштабного вторгнення та воєнного стану в Україні важливою є підтримка пріоритетних галузей економіки з боку держави для збереження їхнього безперебійного функціонування та подальшого розвитку. Такі галузі мають вагоме значення для забезпечення економічної стійкості держави, підвищення рівня працевлаштування населення, зростання надходжень до бюджету у вигляді податків. Отже дослідження заходів та результатів фіскального стимулювання саме цих галузей набуває особливої актуальності.

Беручи до уваги світовий досвід, ефективне фіскальне стимулювання позитивно впливає на розвиток основних секторів економіки, покращуючи інвестиційний клімат, сприяючи розвитку підприємництва та створюючи сприятливі умови для малого та середнього бізнесу. Для України критично важливим є врахування досвіду застосування фіскальних інструментів в умовах кризи задля ефективного післявоєнного відновлення.

Огляд літератури з теми дослідження. В результаті опрацювання літератури по темі дослідження фіскальної політики в сфері підтримки пріоритетних галузей можна відзначити особливий внесок таких дослідників як Валігура В. А., Василевська Г. В., Геєць В. М., Кізима А. Я., Крисоватий А. І., Петик М. І., Рева Д. М., Сіюшов Д. Ю., Шаптала Є. Ю., Шарак С. Т., Якушко І. В., але не зважаючи на значні внески та дослідження українських вчених, питання розробки актуального механізму стимулювання пріоритетних галузей економіки залишається актуальним.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження теоретико-організаційних та практичних засад фіскального стимулювання для визначення векторів його удосконалення, та досягнення більш ефективного функціонування платників податків пріоритетних галузей економіки.

Відповідно до сформульованої мети окреслено такі завдання:

- розширити зміст поняття «фіскальне стимулювання»;
- охарактеризувати інструменти та методи здійснення фіскального

стимулювання;

- представити загальну характеристику різних галузей економіки та здійснити оцінку їх пріоритетності;
- проаналізувати ефективність фіскального стимулювання малого та середнього бізнесу;
- визначити проблеми фіскального стимулювання в умовах кризи;
- сформулювати основні напрямки розвитку фіскального стимулювання в Україні;
- визначити можливі шляхи удосконалення фіскального стимулювання пріоритетних галузей економіки на основі світового досвіду.

Об'єктом дослідження є процес здійснення фіскальної політики.

Предметом дослідження виступає фіскальне стимулювання економічної ефективності суб'єктів господарської діяльності.

Методи дослідження. В роботі використані різні наукові методи, за допомогою яких проведено аналіз та вирішено поставлені завдання. Застосовувались наступні методи: аналізу та статистики, метод спостереження та узагальнення, порівняння, групування та методи індукції і дедукції.

Інформаційною базою дослідження виступають законодавчі акти Верховної Ради та Кабінету Міністрів України; дані Державної служби статистики України; матеріали Міністерства фінансів України; наукові доробки українських та зарубіжних дослідників; інформаційні дані мережі Інтернет.

Наукова новизна дослідження полягає у розробці нових підходів до фіскального стимулювання пріоритетних галузей економіки України в умовах кризи та посткризового відновлення. У роботі запропоновано використання адаптованих до сучасних українських реалій фіскальних інструментів, що базуються на досвіді зарубіжних країн, а також розроблено конкретні рекомендації щодо удосконалення системи надання податкових пільг для малого та середнього бізнесу, який відіграє не останню роль у забезпеченні економічної стійкості. Дослідження також містить новаторські підходи до стимулювання будівельного сектору у післявоєнний період, з акцентом на впровадженні

заходів, спрямованих на покращення кадрового забезпечення та залучення інвестицій.

Апробація. За темою дослідження опубліковано тези «Фіскальні методи стимулювання економіки» у Збірнику студентських наукових праць «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (Тернопіль: ЗУНУ, 2023) та «Аналіз спрощеної системи оподаткування як методу стимулювання малого та середнього бізнесу» у Збірнику студентських наукових праць «Фінансове забезпечення сталого розвитку» (Тернопіль: ЗУНУ, 2024).

Структура роботи. Дана робота складається з вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел та додатків. Основний текст викладено на 52 сторінках, включаючи 9 рисунків та 9 таблиць. Робота містить 4 додатки та список використаних джерел із 63 найменувань на 7 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

1.1. Теоретико-організаційні засади фіскального стимулювання та його економічна сутність

В умовах сьогодення економічний сектор України перебуває в кризовому становищі через такі глобалізаційні процеси, як COVID-19 та воєнна агресія зі сторони сусідньої держави. Одним з основних елементів економічної ефективності держави є податки, які виступають не лише частиною доходів до бюджету держави, але й одним з невід'ємних елементів, що впливають на суб'єкти господарської діяльності. Тому для економічного зростання держави виживою є ефективність фіскальної політики.

Під поняттям фіскальної політики можна розуміти сукупність заходів, правового, організаційного і економічного характеру, які проводяться державою в сфері оподаткування і видатків з метою збільшення податкових надходжень не лише до бюджету держави. Серед елементів фіскальної політики варто виділити наступні: податки, видатки, фіскальні норми, боргова політика та стимулювання економіки [47].

Зважаючи на тему нашої роботи, ми розглядатимемо останній з перелічених елементів податкової політики, а саме «фіскальне стимулювання».

Враховуючи те, що з фіскальних інструментів стимулювання економіки найбільше виділяють податкове, вчені досліджують фіскальне стимулювання, його сутність та особливості здійснення під поняттям податкового стимулювання. Прийнятий в 2010р. Податковий кодекс України №2755-VI не містить в своєму змісті трактування поняття фіскального стимулювання, тому розгляд даної дефініції буде проводитись через дослідження наукових здобутків.

Податкове стимулювання базується на політиці низьких податків, оптимізації складу і структури податкової системи, рівня навантаження на

платників та ставок податків, а також на використанні податкових пільг (податкових звільнень і преференцій) [47].

Для більш ширшого розуміння досліджуваного нами поняття, представимо кілька загальних підходів його трактування (рис. 1.1)

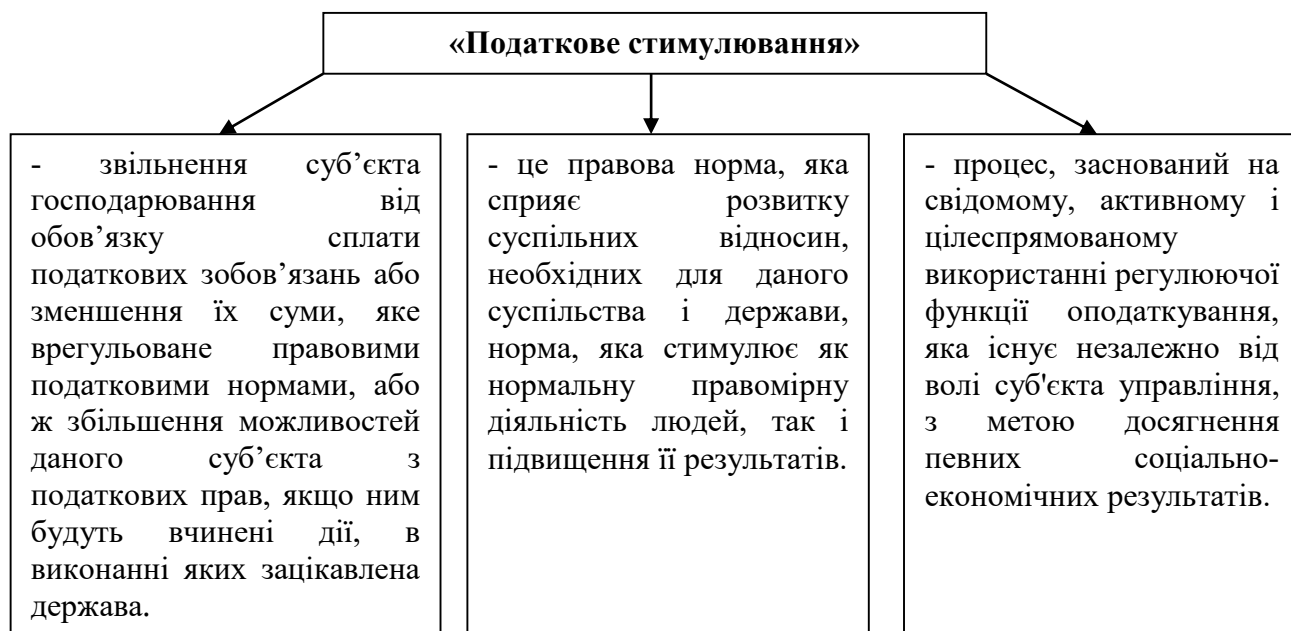

Рис. 1.1. Трактування поняття «податкове стимулювання»

Джерело: Побудовано автором на основі [47].

У своїх наукових працях Д. М. Рева визначає податкове стимулювання як «... врегульоване нормами податкового права звільнення зобов'язаного суб'єкта від податкових обов'язків, зменшення їх обсягів, а також розширення його можливостей по реалізації податкових прав, що надаються за умови вчинення дій, в результатах яких заінтересована держава» [45, с. 75-76]. В поданому визначенні Д. М. Рева наголошує на тому, що у податковому стимулюванні зацікавлена лише держава, але на нашу думку, дана теза є суперечливою. У стимулах може бути зацікавлений і сам платник, адже він в будь-якому випадку має за собою обов'язок сплати податків, але з використанням податкових стимулів, його податкова поведінка стане більш правомірною. Також в наданні податкових стимулів можуть бути зацікавлені громадяни, адже значна частина від суми сплачених податків суб'єктами господарської діяльності йде на

фінансування потреб громад [45].

О. Ю. Подмарьов, в свою чергу, визначає податкове стимулювання як «... цілеспрямовані дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо встановлення в податковому законодавстві і реальному наданню податкових пільг та інших заходів податкового характеру, що поліпшують майнове або економічне становище окремих категорій платників податків або платників зборів для створення економічної зацікавленості здійснення ними економічної діяльності» [40, с.69]. З наведеним визначенням досліджуваної нами дефініції, ми можемо погодитися. Правник пише про те, що податкові преференції надаються лише певним категоріям платників. Це твердження можна обґрунтувати п. 30.2. ст. 30. Податкового кодексу України №2755-VI, який передбачає, що «Підставами для надання податкових пільг є особливості, що характеризують певну групу платників податків, вид їх діяльності, об'єкт оподаткування або характер та суспільне значення здійснюваних ними витрат» [37].

Більш детально підходи до трактування податкового стимулювання науковими дослідниками та вченими подано в додатку А.

Проаналізувавши вище подані визначення досліджуваного поняття та застосувавши системний підхід, можемо запропонувати таке авторське бачення визначеної дефініції: податкове стимулювання - сукупність заходів, проведених державними органами в сторону платників податків певних категорій, для заохочення розвитку їхньої господарської діяльності, з метою збільшення сум надходжень до бюджету у вигляді податків.

Оскільки тема нашої роботи включає ще таке поняття як пріоритетні галузі економіки, вважаємо за доцільне коротко описати їх задля кращого розуміння викладеного далі матеріалу.

Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2023 визначає поняття галузі як «Сукупність усіх виробничих одиниць, які здійснюють переважно однакові або подібні види виробничої діяльності» [9]. Згідно з переліком пріоритетних галузей економіки, затвердженим Кабінетом Міністрів України

такими галузями є агропромисловість, житловий і комунальний комплекс, сфера машинобудування, транспортна інфраструктура та ін. [43].

У зв'язку з введенням в Україні воєнного стану через вторгнення на наші території країни-агресора Міністерство економіки України виділило галузі економіки, підтримці яких потрібно буде надавати особливу увагу. Такими галузями є: сільське господарство, виробництво харчових продуктів, енергетичний комплекс, роздрібна торгівля [28].

У науковій літературі, крім визначення поняття, вбачається за доцільне дослідження та опис функцій фіскального стимулювання. Серед таких можна виділити функції, наведені в роботах Шаптали Є. Ю., а саме: мотиваційну, підтримуючу та інформаційну.

Мотиваційну функцію вчений розглядає як заохочення платників податків до добросовісного виконання своїх прямих обов'язків перед державою. Під підтримуючою функцією мається на увазі підтримка податкового навантаження на одному і тому ж рівні, з уникненням його зростання. Інформаційна функція відіграє роль ознайомлення платників з галузями економіки, які держава фіскально стимулює, також інформування суб'єктів господарювання про види стимулів та їх позитивні наслідки [54].

Так, функції податкового стимулювання, які ми навели вище, відображають ключові аспекти цього інструменту в податковій політиці. Тому з твердженнями науковця ми можемо погодитися, адже кожна з цих функцій має своє місце у здійсненні фіскального стимулювання. Мотиваційна функція може включати сприяння розвитку конкретних галузей економіки, інвестицій у науково-дослідну роботу тощо. Вона також виявляється через реакцію платників податків на заходи, передбачені податковою політикою для досягнення певних соціально-економічних цілей. Така реакція визначається індивідуальними інтересами та обставинами платника податків і може включати оптимізацію податкових витрат, максимізацію податкових пільг та мінімізацію податкового тягара.

Відповідно до теорії економічного раціоналізму, платники податків

реагують на зміни податкової системи залежно від власних інтересів та обставин. Податкові пільги впливають на рішення щодо витрат, інвестицій та оподаткованого доходу через зміни відносних цін на ресурси та податкових ризиків [23].

Підтримуючу функцію також можна розглядати як підтримку певних груп або секторів суспільства, таких як малі підприємства, сім'ї з невисоким, рівнем доходу, регіональний розвиток тощо. Ці заходи можуть сприяти соціальній справедливості та рівноправ'ю. Щодо інформаційної функції, можемо додати, що вона є важливим аспектом податкової системи, який передбачає передачу сигналів та надання інформації платникам податків щодо цілей та пріоритетів політики держави через податкові заохочення. Ця функція відіграє основну роль у формуванні економічної поведінки учасників ринку та сприяє досягненню стратегічних цілей державної фінансової політики [59].

Варто додати до перелічених функцій податкового стимулювання фінансову, так як дана функція відображає роль стимулів у збільшенні сум доходів до державної скарбниці, а також фінансування державних програм та послуг. Вона також включає в себе підхід збалансованого використання податкових стимулів з метою забезпечення фінансової стійкості. Саме фінансова функція сприяє соціальній стійкості держави, розвитку злагодженої системи розподілу фінансових ресурсів держави, яким була б задоволена більша частина громадян [32].

Також, можна виокремити економічну функцію фінансового стимулювання. Вона базується на ідеї, що зміна податкових ставок або структури може стимулювати певні аспекти економічної активності, такі як інвестиції, споживча активність чи виробництво.

Структурований виклад матеріалу основних функцій фінансового стимулювання представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Функції фіскального стимулювання

Функція	Трактування
Мотиваційна	заохочення платників податків до добросовісного виконання своїх обов'язків перед державою, мотивація до добровільної сплати податків, визнання соціальної значущості фінансових вкладів у розвиток суспільства, заохочення дотримання податкового законодавства.
Підтримуюча	підтримка податкового навантаження на одному і тому ж рівні, з уникненням його зростання, підтримка певних груп або секторів суспільства, таких як малі підприємства, сім'ї з низьким рівнем доходу, регіональний розвиток тощо.
Інформаційна	ознайомлення платників з галузями економіки, на які державою здійснюється фіскальне стимулювання, інформування суб'єктів господарювання про види стимулів та їх позитивні наслідки.
Фіскальна	проведення державою заходів податкового стимулювання пріоритетних галузей економіки з метою збільшення податкових надходжень до бюджету.
Економічна	застосування податкових інструментів для стимулювання чи обмеження певних видів виробництва, споживання, інвестицій, трудової активності та інших аспектів економічної діяльності з метою сприяння економічному зростанню, підтримці конкурентоспроможності, забезпечення сталого розвитку та регулювання циклічних коливань економіки.

Джерело: Складено автором на основі [32; 54; 59].

Виходячи з функцій фіскального стимулювання можна виділити основні його завдання, які полягають в активному впливі на фіскальні механізми з метою підтримки розвитку та підвищенню конкурентоспроможності стратегічно важливих секторів економіки. В вузькому розумінні основне завдання полягає у використанні податкових інструментів для стимулювання економічної діяльності держави чи досягнення певних її цілей. Це можна розуміти як використання податкових вигод, знижок чи інших схожих преференцій для розвитку окремих галузей економіки, залучення інвестицій та підтримці економічних цілей. Такі заходи найчастіше спрямовані на збільшення конкурентоспроможності економіки, зменшення безробіття, покращення рівня життя населення.

Серед таких завдань можна виділити:

- стимулювання інвестицій та інновацій. Саме за допомогою податкових стимулів можна привернути внески інвесторів в пріоритетні галузі економіки.

- розвиток найважливіших індустрій. Податкове стимулювання в значній мірі спрямоване на підтримку та розвиток критично необхідних видів діяльності.

- створення нових робочих місць. Податкові заходи підштовхують підприємства до розширення виробництва, тим самим і відкриття нових вакантних місць у пріоритетних галузях. Це сприяє зменшенню безробіття та зростанню рівня життя населення.

- збільшення конкурентоспроможності. Виконуючи вище перелічені нами завдання фіскального стимулювання, останнім, але не менш важливим з них можна виділити можливість конкурентності на світовому ринку економіки держави, яка приділяє значну увагу податковому стимулюванню основних галузей економіки.

В умовах сучасності актуальним є вивчення питання принципів податкового регулювання відносин між державою та платниками. Варто зазначити, що законодавче закріплення принципів окремих галузей частково збільшує вірогідність їх застосування, втім не гарантує безперервну реалізацію на практиці. На основі цього вважаємо доречним розглянути сутність принципів фіскального стимулювання пріоритетних галузей економіки.

Згідно тлумачень з словника української мови принцип – це «основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку і т. ін.» [4]. У науковій літературі принципи розглядаються як база, на якій будуються окремі галузі, їх елементи в цілому. Можна стверджувати, що дане трактування принципів притаманне і для фіскального стимулювання. Зазначимо, що принципи широко застосовуються і часто згадуються у сфері податків. Спершу принципи оподаткування були перераховані у Законі України «Про систему оподаткування» [44], а вже згодом вони були розміщені у Податковому Кодексі України. У статті 4 даного кодексу описано такі принципи, на основі яких базується податкове законодавство [37]:

- загальність оподаткування;
- рівність усіх платників податків перед законом;
- фіскальна достатність;

- соціальна справедливість;
- настання відповідальності, визначеної законом, за недотримання податкового законодавства;
- економічність та нейтральність оподаткування;
- рівномірність і зручність сплати та ін.

Можемо стверджувати, що дані принципи поширюються і на фіскальне стимулювання, беручи до уваги те, що податкове стимулювання регулюється нормами ПКУ.

У своїх роботах Шаптала Є. Ю. відокремлює принцип соціальної справедливості, констатує це тим, що його визнано одним з основних, що слугує розвитку правової держави та тим, що цей принцип міститься в багатьох актах законів [55, с. 60].

Згідно з частиною 1 статті 95 Конституції України термін «справедливість» використовується в процесі створення бюджетної політики таким чином, щоб суспільні блага були чесно розподілені не лише між громадянами, а й в тому числі між територіальними громадами [22].

Враховуючи принцип соціальної справедливості у фіскальних стимулах, зазначимо, що цей принцип є важливим для забезпечення рівності та справедливості в податковій системі. Фіскальні стимули можуть бути спрямовані на підтримку вразливих груп населення, зменшення нерівності в доходах та підтримку соціально важливих секторів економіки.

Гомон Н. В. у своїй роботі згадує такий принцип, як принцип цільового характеру. На нашу думку, він також має своє місце у принципах фіскального стимулювання пріоритетних галузей економіки. «Державна податкова підтримка повинна не просто створювати умови та можливості для інноваційної активності підприємств, а й цілеспрямовано стимулювати платників податків здійснювати оновлення і модернізацію виробництва» [60]. Принцип цільового характеру фіскального стимулювання відображає стратегічну спрямованість державної політики на підтримку та розвиток конкретних галузей, які вважаються стратегічно важливими для соціально-економічного прогресу країни. Принцип

базується на ретельному аналізі та визначенні галузей, що мають можливість до досягнення стабільного економічного зростання, технологічного прогресу та соціального розвитку.

Таким чином, принцип цільового характеру фіскального стимулювання пріоритетних секторів економіки передбачає системний підхід до розвитку конкретних галузей з метою досягнення головних цілей економічного та соціального прогресу країни. Держава має бути переконана в тому, що фіскальні стимули, пільги, які вона надає платникам податків, буде спрямовано на цілі країни та її пріоритетні завдання та напрямки.

Окремої уваги також заслуговує принцип стабільності. Згідно з п. 4.1.1 ст. 4 Податкового кодексу даний принцип полягає у внесенні змін до нормативних актів не раніше ніж за 6 місяців до набрання чинності таких законів. Також податкові ставки, види податків та ін. не можуть зазнавати змін протягом податкового періоду [37].

Принцип стабільності у розрізі фіскальних стимулів визначає необхідність забезпечення економічної стабільності та довіри до системи фінансового регулювання. Крім того, принцип стабільності передбачає відкрите та результативне управління державними фінансами задля досягнення стабільного розвитку та збереження довгострокових фіскальних перспектив. Це включає стратегічне бюджетне планування, ретельний аналіз фіскальної політики та реагування на зміни в економічному середовищі. Таким чином, принцип стабільності у фіскальному стимулюванні вимагає збалансованого використання податкових інструментів для забезпечення стійкості економіки та стабільності фінансової системи країни [58].

Додатково, хочемо виділити такий принцип податкового стимулювання як прозорість. Сіюшов Д. Ю зазначає, що даний принцип важливий в аспекті боротьби із корупцією [50, с.46]. Ми можемо цілком погодитися з дослідником, адже прозорість у цьому контексті означає доступність і зрозумілість інформації про використання державних фінансових ресурсів для підтримки обраних національних стратегій стимулювання конкретних галузей. Принцип прозорості

допомагає створити умови для відкритого та прозорого використання державних коштів, що ускладнює зловживання та шахрайство.

Отже, до принципів податкового стимулювання пріоритетних галузей економіки можна віднести: - принцип соціальної справедливості; - принцип цільового характеру; - стабільності; - прозорості. При дотриманні цих принципів буде спостерігатися виконання усіх функцій податкового стимулювання і досягнення його цілей.

1.2.Методика оцінки впливу фіскального стимулювання на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання

Функції та завдання фіскального стимулювання пріоритетних галузей економіки, які були описані у першому підрозділі магістерської роботи, визначають його інструменти та методи здійснення. Тому, вважаємо за доцільне дослідити дані аспекти фіскального стимулювання.

В економічній сфері, особливо в контексті податкового стимулювання, поняття "інструмент" та "метод" мають різні значення та функції. В українських словниках відсутнє чітке трактування поняття «інструмент», але проаналізувавши наукові праці, його можна описати як конкретний механізм або засіб, який використовується для досягнення певної мети. В контексті податкового стимулювання, інструментом може бути, наприклад, податкова пільга, кредит або грант. Тобто, інструмент – це те, що використовується для реалізації політики.

Поняття «метод» в українському тлумачному словнику описують як «прийом або система прийомів, що застосовується в якій-небудь галузі діяльності (науці, виробництві тощо)» [4] Таким чином, це підхід або спосіб, яким здійснюється застосування інструменту. Це більш ширший термін, що охоплює процедури та процеси, за допомогою яких інструменти реалізуються.

Структуризацію інструментів та методів фіскального стимулювання

представлено на рисунку 1.2.

Рис. 1.2. Механізм фінансового стимулювання пріоритетних галузей

Джерело: Побудовано автором на основі [18; 26; 35; 38].

Згідно з поданою схемою, механізм фінансового стимулювання включає два основні компоненти: інструменти та методи. Ці компоненти взаємодіють для досягнення ефективного впливу на економічну активність та розвиток важливих для держави галузей.

Інструменти фінансового стимулювання складаються з чотирьох основних елементів: податкових пільг, податкових режимів, податкових канікул та податкових кредитів. Розглянемо їх більш детально.

1) Згідно Податкового кодексу України, «податкова пільга – передбачене податковим та митним законодавством звільнення платника податків від обов'язку щодо нарахування та сплати податку та збору, сплата ним

податку та збору в меншому розмірі за наявності підстав, визначених пунктом 30.2 ПКУ» [37].

2) Податкові режими – це спеціальні умови оподаткування, що можуть застосовуватися до окремих платників податків, які відповідають вимогам даного режиму, або окремих видів діяльності, що сприяють їхній конкурентоспроможності та зростанню. За видами вони поділяються на загальні та спеціальні податкові режими [49, с. 202].

3) Податкові канікули. Інструмент, заснований на звільненні окремого підприємства від сплати певного податку або повному звільненні від загального оподаткування.

4) Податкові кредити в розрізі економічного стимулювання використовуються урядами для підтримки та просування конкретних галузей, секторів або діяльності, які є стратегічно важливими для країни. Такі кредити можуть надаватися у вигляді знижок і податкових пільг, спрямованих на конкретні ініціативи.

Методи фіскального стимулювання включають різноманітні підходи до впровадження податкових інструментів. Один з методів полягає у зниженні або збільшенні показника податкового навантаження, який дозволяє регулювати економічну активність залежно від наявних економічних умов. Запровадження нових або скасування чинних податків – це метод, який дозволяє уряду гнучко реагувати на зміни в економіці та забезпечувати необхідні стимули або обмеження.

Зміна видів і форм оподаткування передбачає впровадження нових підходів до оподаткування, які можуть бути більш ефективними або справедливими. Запровадження або ліквідація податкових пільг це методи, що дозволяють оперативно стимулювати або стримувати певні економічні дії або галузі. Зміни податкових ставок є ще одним важливим методом, що дозволяє регулювати ступінь податкового тиску на юридичних та фізичних осіб.

Одним з найвагоміших методів економічного стимулювання є використання спрощеної системи оподаткування, яка дозволяє знизити

адміністративне навантаження на платників та сприяє їхньому розвитку. На нашу думку, даний метод варто описати більш детально, адже він є одним із основних важелів підтримки малого та середнього підприємництва, що складає велику частку у загальній кількості суб'єктів господарювання. Важливо, що для використання даної системи, платники повинні відповідати критеріям, які встановлені для платників єдиного податку (рис. 1. 3.).

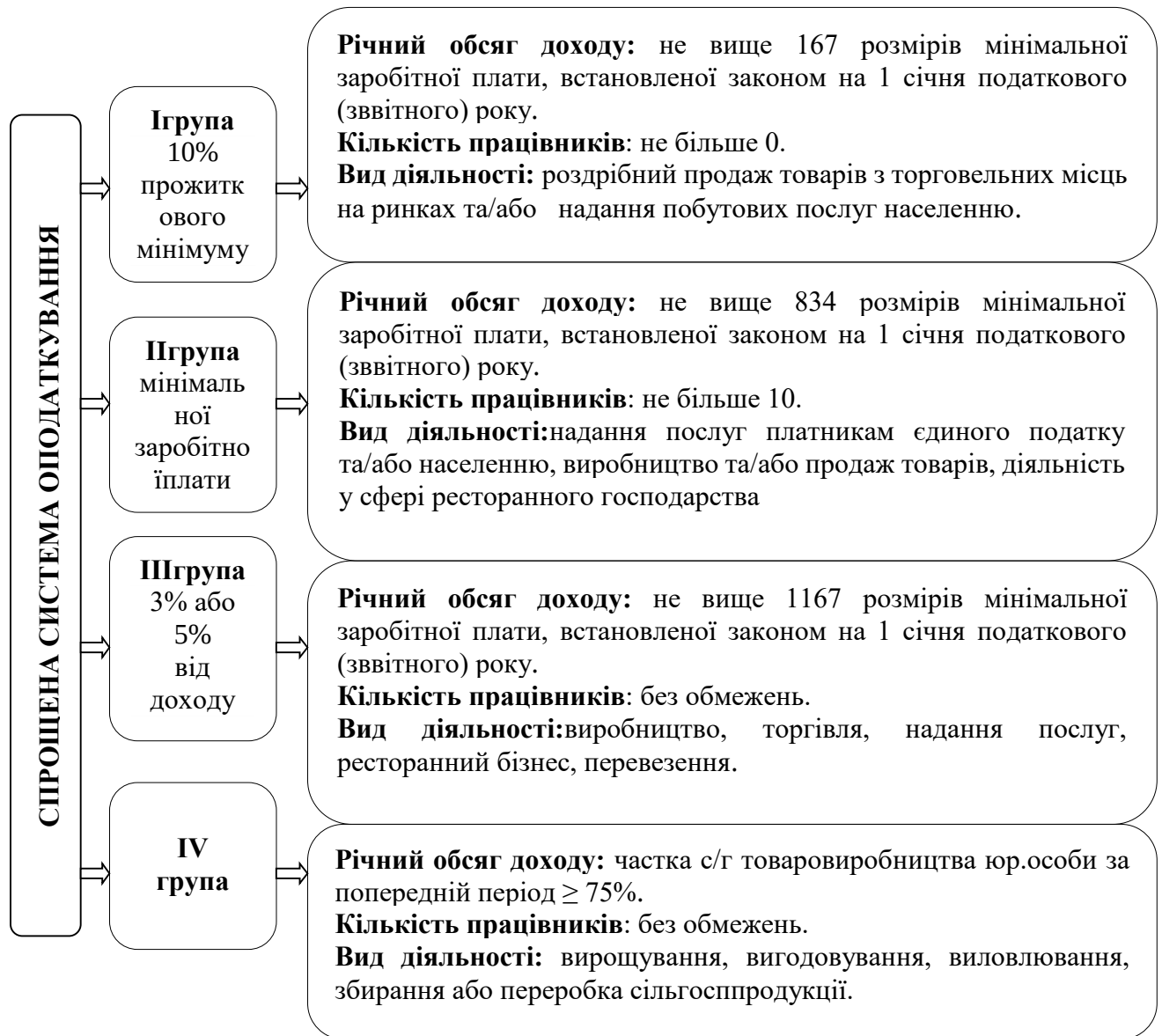

Рис. 1.3. Вимоги до платників для перебування на певній групі спрощеної системи оподаткування

Джерело: Складено автором на основі [13].

Отже, використання даного методу фіскального стимулювання малого та

середнього бізнесу займає важливе місце у підвищенні ефективності пріоритетних галузей.

У сукупності згадані нами вище інструменти та методи утворюють комплексний механізм фіскального стимулювання, що дозволяє уряду ефективно впливати на економічний розвиток. Інструменти надають конкретні важелі впливу, тоді як методи визначають загальні стратегії та підходи до їх використання. Це забезпечує гнучкість та адаптивність фіскальної політики.

Для більш раціонального використання даних методів та інструментів в аспекті фіскального економічного стимулювання, варто здійснювати оцінку їх ефективності. На нашу думку, оцінювання впливу фіскального стимулювання на розвиток економіки можна проводити через оцінку податкової політики загалом.

Романенко В. В. в своїй праці виділяє чотири рівні здійснення податкової політики, а саме: рівень сталого розвитку, законодавчий рівень, економічний та виконавчий [46, с. 96]. На економічному рівні дослідник виділяє податкове регулювання та стимулювання галузей в цілому, а на виконавчому рівні фіскальну складову податкової політики. Вважаємо за доцільне проаналізувати запропоновані автором показники ефективності на цих двох рівнях податкової політики, адже саме вони складають систему фіскального стимулювання економіки.

На виконавчому рівні автор виділяє наступні показники ефективності проведення заходів податкової політики:

- величина надходжень до бюджету у вигляді податків;
- так звана величина «податкового розриву» - це «різниці між загальною сумою податкових надходжень, які мають бути зібрані, відповідно до чинного законодавства, і реально зібраною сумою податкових надходжень» [46, с. 96];
- ефективність роботи податкової служби – даний показник можна розуміти як співвідношення витрат на здійснення діяльності контролюючих, а саме податкових органів і обсягу надходжень до бюджету;
- показник кількості виявлених правопорушень з сторони платників.

Щодо економічного рівня здійснення податкової політики, тут Романенко

В. В. пропонує два основні показники, а саме обсяг податкової бази (майно, валовий внутрішній продукт та здійснення операцій які підлягають оподаткуванню) та загальна сума податкових надходжень.

Ми можемо погодитися з запропонованими автором показниками, але на нашу думку, основним показником для здійснення оцінки фіскального стимулювання пріоритетних галузей є обсяг податкових надходжень до державного бюджету, адже зростання такого показника свідчить про позитивний вплив стимулюючих заходів на економічну активність, збільшення виробництва та доходів у пріоритетних секторах економіки. Водночас цей показник відображає фіскальний ефект запроваджених стимулів та їх здатність забезпечувати стійке зростання бюджетних ресурсів. Відтак, аналіз обсягу податкових надходжень дозволяє оцінити загальний економічний вплив фіскального стимулювання та його внесок у стабільність податкової системи.

Кількість виявлених правопорушень з сторони платників податків є важливим індикатором успішності фіскального стимулювання з точки зору податкової дисципліни. Зменшення кількості таких порушень може свідчити про ефективність стимулюючих заходів у покращенні дотримання податкового законодавства. Цей показник також дозволяє оцінити ефективність роботи податкових органів у виявленні та запобіганні порушенням, що є важливим для підтримання справедливого та сприятливого податкового середовища.

В першому параграфі даного розділу ми описували галузі економіки які займають провідну роль у наповненні державного бюджету і згадували про те, що велику частку усіх підприємств складає малий та середній бізнес, тому варто також описати показники, за якими буде проводитись оцінка ефективності стимулювання діяльності таких підприємств.

Такі показники описали у своїй роботі Черняєва О. В. та Гриненко А. Ю. [53, с. 36]. Одним з них в дослідженні виділено показник валового внутрішнього продукту (ВВП), що створюється в малому бізнесі. Він вимірює відношення валового внутрішнього продукту (ВВП), який створюється малими підприємствами, до загального обсягу ВВП країни. Він вказує на важливість та

вклад малого підприємництва у економічний розвиток держави.

В економічній доктрині також важливим є показник частки національного доходу, що виробляється в малому бізнесі. Цей показник відображає відносний внесок малого підприємництва у загальний національний дохід. Чим вища частка національного доходу створюється в малому бізнесі, тим значущіша його роль у формуванні стабільності економіки країни.

Структурований перелік показників оцінки ефективності фіскального стимулювання пріоритетних галузей відображені на рисунку 1.4.

Рис. 1.4. Показники оцінки ефективності фіскального стимулювання

Джерело: Побудовано автором на основі [24, С. 93; 46; 53].

Всі ці показники дозволяють комплексно оцінити економічний вплив фіскального стимулювання та його здатність забезпечувати стабільне зростання бюджетних ресурсів. Вони будуть використовуватися нами при проведенні аналізу у 2 розділі наукової роботи.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УМОВАХ КРИЗИ

2.1. Оцінка фінансового стимулювання платників податків за галузями економіки в Україні

Для того, щоб дослідити вплив фінансового стимулювання на розвиток окремих секторів економіки, необхідно визначити, які податки та збори є найбільш важливими для формування бюджетних надходжень та які з них створюють найбільше податкове навантаження на платників [8]. Розглянемо доходи бюджету в 2023 році від окремих податків та розрахуємо показник рівня податкового навантаження за допомогою табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Податкові надходження до зведеного бюджету в розрізі окремих податків і зборів за 2023 рік (млрд. грн.)

Назва податку/збору	Місцевий бюджет	Державний бюджет	Зведений бюджет	Рівень податкового навантаження, %
ПДВ з вітчизняних товарів		214,6	214,6	3,28
Податок на доходи фізичних осіб	289,4	206,9	496,3	7,59
Податок на прибуток підприємств	15,5	143,8	159,3	2,44
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	8,4	92,5	101	1,54
Рентна плата	4,2	56,1	60,3	0,92
Єдиний податок	55,8		55,8	0,85
Податок на майно	43,8		43,8	0,67
Інші	12,9	69,6	82,5	1,26
<i>Всього</i>	430	783,6	1213,6	18,56

Джерело: Побудовано та розраховано автором на основі даних [5; 6; 30].

З таблиці 2.1. видно, що основними бюджетоутворюючими податками виступають податок на додану вартість (далі ПДВ) – 17,7% (податкове

навантаження складає 3,28%), податок на доходи фізичних осіб – 40,9% (з податковим навантаженням на платників 7,59%), податок на прибуток підприємств – 13% (2,44% податкового навантаження) та акцизний податок – 8,3%. Важливо зазначити, що в таблиці вказано надходження ПДВ з вироблених в Україні товарів (робіт, послуг) з урахуванням бюджетного відшкодування. Щодо місцевого бюджету, то місцеві податки також займають вагоме місце в його формуванні, з яких 12,9% складає єдиний податок (або 4% в зведеному бюджеті) та 10,2% (4% в зведеному) податок на майно. Для більш детального розгляду показника податкового навантаження в додатку Б представлений рівень даного показника за галузями економіки в 2023 році.

Також важливим елементом в проведенні оцінки ефективності фіскальних заходів стимулювання економіки за галузями є розгляд ролі цих галузей в підтримці стабільної економічної ситуації в країні.

На рис. 2.1 наведено показники валового внутрішнього продукту (ВВП) за видами економічної діяльності у 2023 році.

Рис. 2.1. Структура валового внутрішнього продукту (ВВП) за КВЕД у 2023 році, (%)

Джерело: Побудовано автором на основі даних [5].

З рисунку, видно, що у 2023 році найбільша частка ВВП зосереджувалася у сфері державного управління та страхування (22,1%). Даний показник можна пояснити тим, що економіка країни перебуває в умовах значного державного втручання, що обумовлене зростанням внутрішніх й зовнішніх викликів, таких як посилення збройної агресії.

Наступною по величині частки ВВП є оптова та роздрібна торгівля (12,6%). Валігура В. А. в своїй роботі пояснює це тим, що «...структура виручки оптової та роздрібної торгівлі дублює доходи інших секторів реального сектору економіки: за рахунок перепродажу тих самих товарів, що вже враховані у виручці виробничих підприємств» [2, с. 105]. Переробна промисловість, яка посідає третє місце за часткою у ВВП (8,2%), залишається важливим сектором, що забезпечує виробництво кінцевих товарів. На четвертому місці знаходиться сільське господарство з часткою 7,4% ВВП країни, на п'ятому – операції з нерухомим майном (4,9% ВВП), на шостому - постачання електроенергії (4,7% ВВП) і також вагомий показник, а саме 4,3% закріпила за собою галузь транспорту та кур'єрської діяльності. Динаміку структури ВВП в Україні за галузями у 2017-2023 рр. представлена в додатку В.

В цілому, така структура ВВП свідчить про економіку, що перебуває в умовах значної державної підтримки, адаптуючись до складних викликів, зумовлених війною та необхідністю стабілізації основних секторів економіки.

Пропонуємо коротко проаналізувати суми податкових надходжень від галузей, що складають основну частку в структурі ВВП за допомогою таблиці 2.2, що дозволить нам зробити висновки про ефективність та стабільність функціонування окремих секторів економіки, та допоможе в подальшій оцінці результатів проведених заходів фіскального стимулювання.

Таблиця 2.2

**Обсяги податкових надходжень за видами економічної діяльності у
2021-2024 рр.**

Вид економічної діяльності	2021	2022	2023	на 01.06.2024
Усього надходжень	652,1	698,7	783,6	482,4
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	32,1	23,1	18,9	8,3
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	145,7	128,8	100,9	44,1
Переробна промисловість	96,8	91,2	137,7	61,1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	56,1	69,4	57,7	31,2
Будівництво	19,1	16,8	18,02	10,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	73,6	107,7	116,9	64,9
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	47,7	43,9	42,6	31,02
Інформація та телекомунікації	26,8	26,3	30,8	15,8
Фінансова та страхова діяльність	44,04	56,8	42,6	89,2
Державне управління, обов'язкове соціальне страхування	25,1	49,6	87,96	63,1
Інше	135,2	85,4	129,52	63,88

Джерело: Побудовано автором на основі даних [29; 30]

З наведеної таблиці можемо стверджувати, що впродовж 2021-2024 років основними галузями, що наповнювали державний бюджет були переробна та добувна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, фінансова та страхова діяльність та галузь державного управління, обов'язкового соціального страхування. Для кращого розуміння матеріалу в додатку Г представлено розрахунок частки податкових надходжень від окремих галузей до загального обсягу надходжень.

Важливим важелем впливу на фіскальну ефективність підприємств є податкове законодавство. Його нестабільність, в свою чергу, призводить до зниження податкової дисципліни і збільшення помилок при поданні платниками податкової звітності, також це призводить до неповного розуміння встановлених

норм через наявність в них певної суперечливості. Пропонуємо розглянути кількість законів, якими внесено зміни до податкового законодавства за допомогою рис. 2.2.

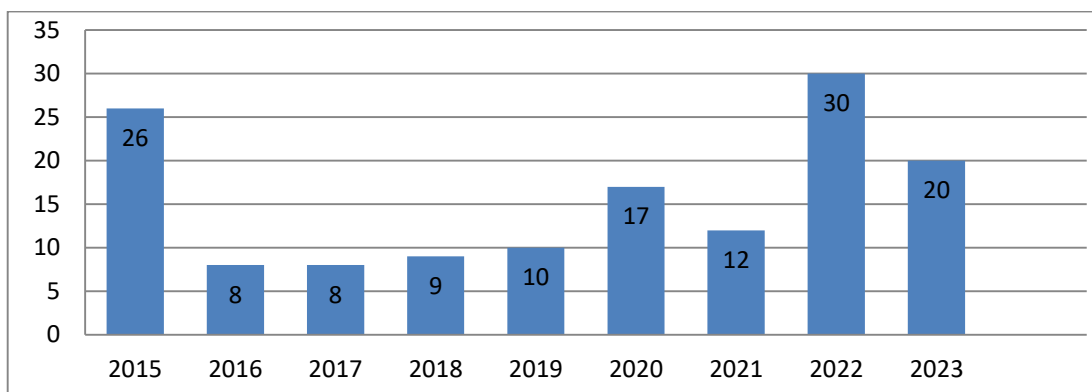

Рис. 2.2. Динаміка кількості законів, якими внесено зміни до Податкового кодексу України у 2015-2023 рр. (одиниць)

Джерело: Побудовано автором на основі даних [37].

З вищенаведеного рисунку видно, що за останні 8 років практика внесення змін до Податкового кодексу України є досить стабільною. Високий показник припав на 2015 рік, причиною цього було податкове реформування у цей період часу. У 2022 році, відповідно до даних, відбулась найбільша кількість змін, які спричинені посиленням воєнної агресії, що вимагало пристосування економіки і податкового регулювання до нових умов. Це також ототожнюється з дослідженням ВВП та податкових надходжень за галузями, по яких видно, що дані показники у 2022 році досить зменшились, порівняно з попереднім, однією з причин чого також могла стати нестабільність законодавства.

У першому розділі ми описували, що основним елементом фіскального стимулювання економіки є надання податкових пільг. В 2013 році їх розділили на пільги, що є втратами бюджету та інші податкові пільги. Доцільно розглянути, скільки податкових пільг було надано у розрізі податків, та як це вплинуло на діяльність окремих галузей (табл. 2.3).

**Динаміка кількості податкових пільг у розрізі податків та зборів за
2019-2024 рр.**

Вид податку		2019	2020	2021	2022	2023	на 07.08. 2024
ПДВ	Пільги, що є втратами	38	36	41	43	41	41
	Інші	93	79	79	79	78	71
Податок на прибуток підприємств	Пільги, що є втратами	15	20	29	26	30	30
	Інші	28	31	32	36	36	36
Акцизний податок	Пільги, що є втратами	9	6	6	9	9	9
	Інші	42	27	26	26	26	26
Плата за землю	Пільги, що є втратами	16	16	17	18	18	18
	Інші	10	9	9	8	-	-
Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Пільги, що є втратами	1	1	1	2	2	2
	Інші	-	-	-	-	-	-
Місцеві податки і збори	Пільги, що є втратами	2	2	2	2	2	2
	Інші	-	-	-	-	-	-
Всього		252	227	242	249	242	235

Джерело: Складено автором на основі [11].

З наведеної таблиці видно, що протягом аналізованого періоду кількість пільг з податку на додану вартість (ПДВ), які призводять до втрат зросла. Це свідчить про важливу роль пільг по ПДВ як інструменту фіскального стимулювання, що, ймовірно, було пов'язано з важливістю підтримки бізнесу в умовах економічних криз та зовнішніх викликів, таких як пандемія COVID-19. Водночас загальна кількість решти пільг по ПДВ зменшилася, що може бути індикатором спроби оптимізувати бюджетні втрати.

У випадку з податком на прибуток спостерігається збільшення кількості пільг, що вказує на спробу уряду підвищити інвестиційну привабливість українського бізнесу та уникнення втрати робочих місць.

Кількість пільг з акцизного податку залишилася стабільною або навіть трохи зменшилася, що може бути наслідком перегляду податкової політики з метою зменшення тіньової економіки та збільшення податкових надходжень.

Вплив цієї динаміки на реальний сектор економіки може бути двояким. З одного боку, зростання пільг з податку на прибуток та ПДВ може стимулювати економічну активність, сприяти збереженню робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств, а з іншого боку, зменшення загальної кількості пільг може вплинути на збільшення податкового навантаження на деякі сектори, що, у свою чергу, може обмежити їхній розвиток. На нашу думку, в зв'язку з тим, що досить немала частка наданих пільг призводить до втрат бюджету, потрібно зосередити увагу на поступовій їх ліквідації та вдосконалити систему надання тих пільг, які не завдають шкоди економічній стабільності.

Пропонуємо дослідити, чи корелюють між собою кількість наданих пільг та основні показники економічної діяльності пріоритетних галузей. Такі показники представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Основні показники економічної діяльності за галузями у 2019-2023 рр.

Галузь економіки	2019	2020	2021	2022	2023
Кількість працівників, тис. осіб					
Усього	9146	9057	9056	7606	7514
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	610	576	576	489	457
Промисловість	2254	2185	2167	1809	1689
Будівництво	345	329	350	261	242
Оптова та роздрібна торгівля	2385	2354	2337	1911	1959
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	907	877	854	747	714
Інформація та телекомунікації	370	383	437	423	429
Фінансова та страхова діяльність	212	210	205	179	161
Інші	2062	2143	2130	1787	1137
Обсяги реалізованої продукції, млрд. грн.					
Усього	10725,4	11285,6	15240,1	11485,9	14052,8
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	572,7	624,1	943,5	682,4	782,6
Промисловість	3289,4	3524,7	4999,4	4008,5	4543,6
Будівництво	394,9	444,8	539,5	264,5	360,9

Продовження таблиці 2.4

Оптова та роздрібна торгівля	4345,9	4519,5	5994,8	4452,1	5771,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	603,1	558,4	654,5	541,9	638,7
Інформація та телекомунікації	334,9	395,4	528,5	292,1	337,9
Фінансова та страхова діяльність	306,9	341,7	395,8	483,1	658,9
Інші	877,6	877,0	1184,1	761,3	958,7

Джерело: Складено автором на основі [20; 34].

Згідно даних, представлених у таблиці, в частині кількості працівників спостерігається тенденція до зменшення, крім таких галузей як оптова й роздрібна торгівля та інформація та телекомунікації. На нашу думку, зменшення даних показників пов'язана з нестачею підготовлених кваліфікованих кадрів та діджиталізацією робочого процесу, тому порівняння кількості пілг більш доцільно здійснювати з обсягом реалізованої продукції в галузях, адже цей показник значною мірою залежить від фіскальних стимулів, запроваджених державою.

Так, в 2022 році спостерігається великий спад показника реалізованої продукції, що могло бути спричинене початком повномасштабного вторгнення, в результаті чого в 2022 році зросла загальна кількість податкових пілг з 242 до 249, що на нашу думку повпливало на підвищення показника реалізованої продукції у 2023 році. У промисловості зростання обсягів продукції збігається зі стабільною кількістю наданих податкових пілг, в тому числі пілг з податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств. Це може свідчити про позитивний вплив податкових стимулів на зростання виробництва, оскільки підприємства могли реінвестувати зекономлені кошти у виробничі потужності та технології. Також, у таких галузях, як будівництво та оптова й роздрібна торгівля, де спостерігається стабільне збільшення обсягів реалізованої продукції, пілги використовувалися на відносно стабільному рівні, що може свідчити про їх позитивний вплив на розвиток цих галузей.

Отже, аналіз показує, що існує певна кореляція між кількістю наданих пілг та фінансовими показниками ефективності галузей економіки. Однак

важливо враховувати, що податкові пільги не є єдиним фактором, який впливає на ці показники, і їх ефективність може змінюватися відповідно до особливостей галузі та економічної ситуації.

Щодо пільг, наданих державою для підтримки підприємництва, то протягом 2021-2022 років було запроваджено декілька преференцій, а саме податкових режимів. Ось основні з них:

- «Дія-Сіті» - даний режим започатковано з 01.01.2022 та застосовується для стимулювання діяльності у сфері комп'ютерного програмування та цифрової економіки. Резиденти мають змогу сплачувати податки за наступними ставками: ПДФО - 5%, військовий збір - 1,5%, ЄСВ - 22% з мінімальної зарплати. Резидент «Дія-Сіті» має можливість обирати спосіб сплати корпоративного податку: або 9% на виведений капітал, розрахований згідно з визначеними правилами, або 18% податку на прибуток на загальних умовах [10].

Станом на 1 грудня 2023 року «Дія-Сіті» налічувала 722 юридичні особи, а в березні 2024 року налічувалося 900 компаній [21]. З моменту запуску режиму спостерігається суттєве зростання кількості резидентів, що вказує на достатній рівень зацікавленості з боку компаній. Це, в свою чергу, сприяє збільшенню інвестицій у галузь, що забезпечує розвиток інфраструктури та створення більшої кількості робочих місць. Економічний результат від впровадження режиму також включає зростання обсягів надходжень до бюджету, що видно у таблиці 2.2, адже податкові надходження у 2023 році, порівняно з 2022 від галузі інформації та телекомунікації зросли на 4,5 млрд. грн. шляхом збільшення масштабів виробництва та розширення експорту ІТ-послуг. З таблиці 2.4 також видно, що обсяг реалізованої продукції в даній галузі у 2023 році в порівнянні з 2022 роком зросла, на основі чого можна стверджувати, що даний режим наразі має економічну ефективність.

- «Індустріальні парки» - запроваджений з метою стимулювання розвитку промислових підприємств і формування вигідного середовища для залучення капіталовкладень. Цей режим передбачає запровадження податкових пільг для резидентів індустріальних парків, включаючи звільнення від сплати податку на

прибуток на певний період (на 10 років) з умовою реінвестування даних коштів в подальший розвиток, зниження ставок на імпортне обладнання, а також звільнення від земельного податку.

Результати започаткування цього режиму виявилися позитивними для окремих галузей, наприклад, для машинобудування, хімічної промисловості та електроніки. Завдяки податковим стимулам, у цих галузях відбулося зростання виробничих потужностей, збільшення обсягів інвестицій та створення нових робочих місць. Станом на 18 липня 2024 року, відповідно до даних урядового порталу, в Україні зареєстровано 86 індустриальних парків [52]. Наприклад на Київщині буде відкрито новий парк «ГРІН ІНДАСТРІАЛ ПАРК». Відповідно до даних цей парк створить 3 000 робочих місць та залучить майже 6 млрд. грн. капіталовкладень. Отже, даний режим відзначається досить високою ефективністю, адже за допомогою індустриальних парків забезпечується велика кількість робочих місць, що в результаті сприяє зростанню податкових надходжень до бюджету.

- У рамках податкової політики, спрямованої на підтримку сільськогосподарського сектору, в Україні було запроваджено пільговий режим для підприємств, що займаються вирощуванням домашньої птиці (окрім курей), а також перепелів і страусів, а також виробництвом м'яса домашньої птиці (за виключенням курей). З 1 січня 2022 року до 1 січня 2027 року дохід від таких видів діяльності звільняється від оподаткування [38].

Вивільнені кошти, що залишаються у розпорядженні підприємств, спрямовуються на створення та оновлення матеріально-технічної бази, розширення виробничих потужностей та застосування передових технологій. Ці кошти вважаються цільовим фінансуванням відповідно до чинних стандартів бухгалтерського обліку, що підкреслює їх важливість для стимулювання розвитку агропромислового сектору та досягнення стабільного економічного прогресу в даній галузі. З таблиці 2.4. видно, що у 2023 році, після введення даного режиму кількість зайнятих працівників в даній галузі залишилася відносно стабільною, а обсяг реалізованої продукції збільшився, з цього можна

зробити висновок, що даний податковий режим позитивно вплинув на розвиток сільськогосподарської галузі.

Отже, за результатами дослідження можна зробити такий висновок, що на сьогоднішній день та в умовах післявоєнного відновлення країни пріоритетними галузями є промисловість, будівництво, аграрний сектор, державне управління й оборона та оптова й роздрібна торгівля. Варто зауважити, що значну частину усіх галузей складає малий та середній бізнес, тому у 2 пункті розділу буде проведено аналіз стимулювання саме цієї гілки підприємництва. Щодо результативності застосування податкових пільг, то створені сьогодні преференції для суб'єктів господарювання показують динаміку позитивного впливу на підвищення їхніх економічних показників, але державі варто зосередити увагу на перегляді наданих пільг, що призводять до втрат бюджету.

2.2. Аналіз ефективності податкового стимулювання малого та середнього бізнесу

Для проведення аналізу ефективності фіскальних заходів, що підтримують розвиток малого та середнього підприємництва, вважаємо за доцільне здійснити аналіз загальних показників його діяльності, що дасть нам змогу більш ширше дослідити ефективність проведених державою заходів фіскальної підтримки малого та середнього бізнесу.

Як свідчать статистичні дані, у період з 2019 по 2023 рік частка малих та середніх підприємств становила 99% від загальної кількості (рис. 2.3). Ці дані підтверджують їх роль в розвитку економіки держави, та значні суми податкових надходжень до бюджету саме від даних підприємств.

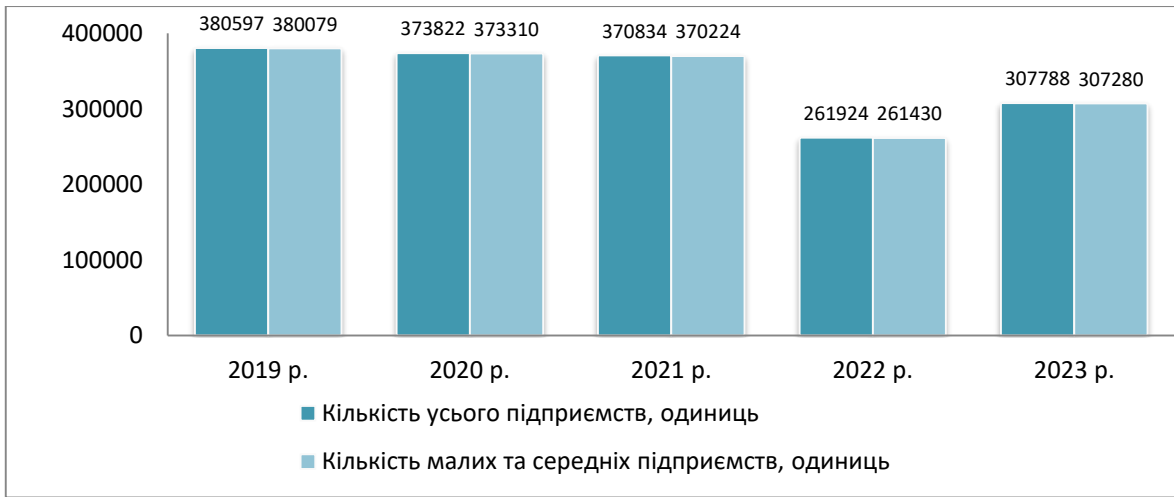

Рис. 2.3 Відношення кількості малих підприємств до загальної кількості підприємств в Україні за 2019-2023 роки (без врахування ФОП)

Джерело: Побудовано автором на основі даних [41].

Оскільки тема нашої роботи пов'язана саме зі стимулюванням пріоритетних галузей, варто дослідити в яких з них зосереджується найбільша частка малих та середніх підприємств.

Проаналізуємо цей показник за допомогою таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Кількість малих та середніх підприємств за галузями економіки у 2023 році

Галузь економіки	Усього, од.	Середні, од.	Малі, од.	% малих та середніх підприємств в галузі
Усього	1913193	14296	1898385	99,97
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	62960	1461	61460	3,29
Промисловість	114155	3991	109917	5,95
Будівництво	50621	616	49998	2,65
Оптова та роздрібна торгівля	714544	2813	711572	37,34
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	101749	931	100796	5,32
Інформація та телекомунікації	306822	338	306475	16,04
Фінансова та страхова діяльність	10042	245	9787	0,52
Інші	552300	3901	548380	28,87

Джерело: Складено автором на основі даних [42].

Із даних, наведених у таблиці 2.5 можна зробити висновок, що у 2023 році

найбільша частка малого та середнього бізнесу зосереджена в таких галузях, як оптова та роздрібна торгівля, яка займає провідне місце за кількістю малих і середніх підприємств, складаючи 37,34% від загальної кількості суб'єктів підприємництва. Значна частка підприємств у цій галузі пояснюється тим, що торгівля є основою ринкової економіки, і вона забезпечує високу мобільність капіталу та товарів, що дозволяє швидко адаптуватися до змін у попиті та пропозиції.

Наступною за ієрархією є галузь інформації та телекомунікації, яка також має значну частку малих та середніх підприємств (16,04%). Даний показник зумовлений швидкими темпами технологічного розвитку, інноваційністю галузі та низькими бар'єрами для входу. Оскільки основними ресурсами є висококваліфіковані кадри та доступ до сучасних технологій, підприємці можуть ефективно адаптуватися до ринкових змін без значних капіталовкладень.

Третє місце посідає галузь промисловості, охоплюючи 5,95% загальної кількості підприємств. Малі та середні підприємства в даній галузі часто спеціалізуються на виробництві окремих компонентів, наданні субпідрядних послуг або інноваційних технологічних рішень, що є важливими для більш масштабних промислових процесів. Наступними галузями за часткою зосереджених малих та середніх підприємств є галузь транспорту (5,32%), а також сільське господарство (3,29%).

Отже, при здійсненні оцінки методів фіскального стимулювання діяльності малого та середнього бізнесу, буде оцінюватися ефективність стимулювання наведених вище галузей.

З метою дослідження ефективності проведених заходів податкового стимулювання економіки, в таблиці 2.6 коротко наведемо основні показники діяльності малого та середнього бізнесу.

Таблиця 2.6

Показники діяльності малих, середніх підприємств та ФОП у 2019-2023 роках

Показник	Рік	Малі та середні підприємства	Фізичні особи-підприємці
<i>Кількість зайнятих працівників, тис. осіб</i>	2019	4799,2	2576,9
	2020	4791,5	2565,8
	2021	4742,9	2544,5
	2022	4012,4	2119,9
	2023	3720,2	
<i>Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), млрд. грн.</i>	2019	6008,3	884,4
	2020	6423,5	1012,4
	2021	8476,4	1373,1
	2022	7008,8	86,9
	2023	8657,9	

Джерело: Складено автором на основі даних [41; 42].

У першому розділі ми зазначали, що одним із способів фіскального стимулювання є впровадження спрощеної системи оподаткування. Даний метод застосовується саме для підтримки діяльності суб'єктів малого та середнього підприємництва. На рис. 2.4 графічно зображено кількість фізичних осіб-підприємців в 2020-2024 роках. За відомостями Державної податкової служби, 76% фізичних осіб-підприємців використовують спрощену систему оподаткування [15].

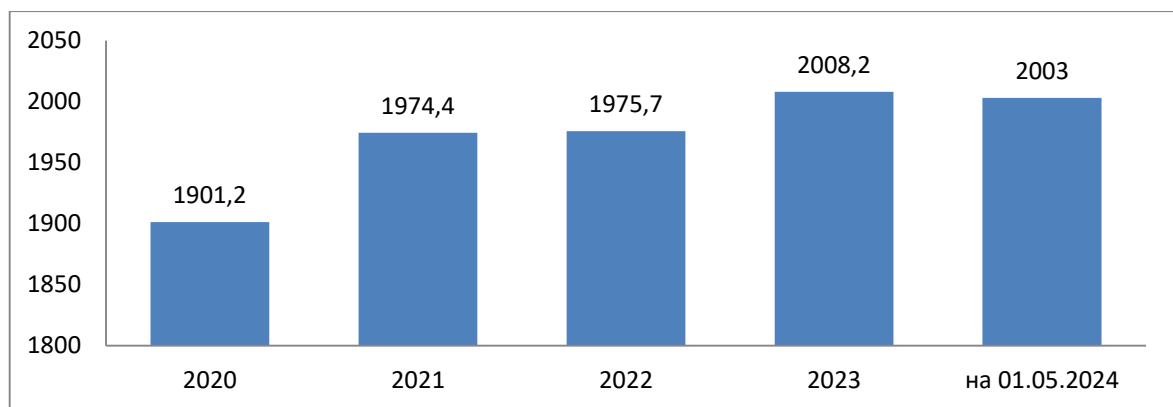

Рис. 2.4. Кількість фізичних осіб-підприємців, які перебувають на обліку в ДПС у 2020-2024 роках

Джерело: Побудовано автором на основі даних [1; 15].

Також, дослідивши дані Державної податкової служби відомо, що станом

на 01.08.2024 рік, в розрізі груп спрощеної системи спостерігається така тенденція їх кількості: 1 група – 211,1 тис. осіб, 2 група – 626,1 тис. осіб, 3 група – 789,7 тис. осіб та на 4 групі – 0,8 тис. осіб [19]. Тобто, найбільш поширеними серед підприємців є друга та третя групи.

Високий відсоток платників, що обирають спрощену систему оподаткування зумовлено тим, що суб'єкти малого та середнього підприємництва на етапі створення та початковому функціонуванні не мають в своєму особистому бюджеті достатню кількість коштів для свого майбутнього розвитку та одночасної сплати податків, які передбачені на загальній системі оподаткування, тому платники не втрачають можливості використання податкових преференцій, а саме: звільнення від сплати податку на додану вартість (крім платників єдиного податку 3 групи, які добровільно хочуть його сплачувати); позбавлення від обов'язку сплати податку на прибуток та земельного податку; звільнення від сплати податку на доходи фізичних осіб за себе; спрощення системи ведення звітності, в результаті чого зменшується несвідоме допущення помилок чи порушення правил чинного законодавства.

Ставки єдиного податку для платників першої групи визначаються на основі прожиткового мінімуму, а для другої групи - на основі мінімальної заробітної плати, тобто розмір податку для платників не залежить від результатів їх діяльності, в результаті чого єдиний податок повинен сплачувати навіть той бізнес, який є збитковим. Ми вважаємо це одним з недоліків даного режиму оподаткування, тому варто подумати над новими підходами до оподаткування єдиним податком платників 1 та 2 груп спрощеної системи.

Для оцінки ефективності користування спрощеною системою оподаткування та аналізу кореляції кількості платників, які перебувають на спрощеній системі з показниками їхньої діяльності доцільно також розглянути динаміку суми надходжень єдиного податку до бюджету (рис. 2.5).

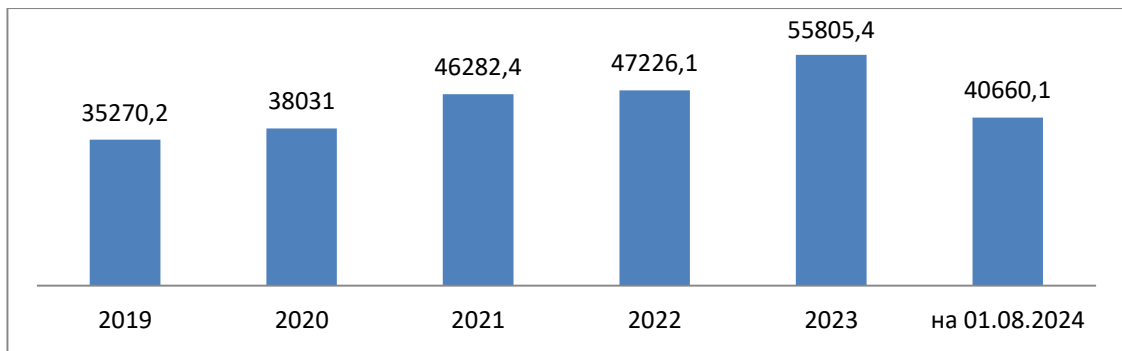

Рис. 2.5 Суми надходжень єдиного податку до бюджету за 2019-2024 роки.

Джерело: Побудовано автором на основі даних [12].

З наведеного вище графіку видно, що з кожним роком надходження єдиного податку зростали, за винятком 2022 року, в якому такі надходження знизились в зв'язку з повномасштабним вторгненням. Також, вище ми згадували про те, що і кількість платників, які користуються спрощеною системою також щороку до зростає. Здійснивши порівняння цих показників з даними таблиці 2.6 можна стверджувати, що зростання кількості зареєстрованих платників єдиного податку, надходження даного податку до бюджету та обсяг реалізованої продукції малих підприємств корелюють між собою, що свідчить про взаємозв'язок та позитивний вплив на покращення ефективності роботи малого та середнього бізнесу.

Зростання розмірів сплати до бюджету єдиного податку також може мати зв'язок з оптимізацією оподаткування окремими підприємствами. Такі компанії оформляють своїх найманих працівників як ФОП, що зменшує надходження до бюджету, адже власники таких компаній не сплачують податків, які передбачені за найманих працівників. Це можна також виділити як недолік спрощеної системи.

Незважаючи на описані нами недоліки спрощеної системи, її ліквідація буде недоречною, в зв'язку з важливістю в соціальному аспекті. Дана система виступає основним методом підтримки малого бізнесу, її скасування може призвести до тінізації великої кількості підприємств, а також зменшення частки офіційної реєстрації бізнесу, оскільки значна кількість підприємців отримує

невисокий дохід, в зв'язку з чим їм не вигідно сплачувати велику кількість податкових платежів, що передбачені на загальній системі.

З проведеного аналізу встановлено, що спрощена система оподаткування має свої недоліки і переваги, але загалом вона досить ефективно впливає на показники діяльності малих та середніх підприємств, тобто сприяє їхньому розвитку, але на нашу думку, варто оцінити й інші заходи стимулювання бізнесу, адже наявність одного механізму державної підтримки замало для досягнення стабільного розвитку малого та середнього бізнесу.

Серед методів підтримки малого та середнього підприємництва найпоширенішим після спрощеної системи оподаткування є використання податкових пільг. Оскільки Україна на сьогоднішній день перебуває в умовах дії воєнного стану, доцільним буде розгляд пільг, наданих державою для підтримки бізнесу в умовах сучасних подій та здійснення оцінки їх ефективності. Основні пільги, надані підприємствам представлені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Пільги, введені в період дії воєнного стану в Україні

Зміст пільги	Період дії пільги	Норма, якою закріплена
Звільнення від сплати ЄСВ за себе, для ФОП, з можливістю добровільної його сплати та зазначення у декларації задля отримання страхового стажу за сплаченими внесками	з 01.03.2022 та 12 місяців після завершення воєнного стану	п. 9-19 розд. VIII Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування»
Звільнення платників 1-3 групи єдиного податку від сплати земельного податку за ділянки, які використовуються в підприємницькій діяльності та які рошташовані на територіях, де ведуться бойові дії	з 17.03.2024	Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX

Продовження таблиці 2.7

Платникам 3 групи єдиного податку збільшено ліміт річного доходу від 7 млн. 600 тис. грн. до 10 млрд. грн., та скасовано обмеження по найманих працівниках, ставка єдиного податку становитиме 2% від обороту	прийнята в 2022 році, на сьогоднішній день втратила чинність	Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX
Право добровільно не сплачувати єдиний податок ФОП 1 та 2 групи	01.04.2022 до кінця воєнного стану	п. 9.1 підрозд. 8 розд. XX ПКУ
Суб'єкти господарювання, які втратили склади чи магазини внаслідок воєнної агресії та бойових дій, звільнені від сплати ПДВ за втрачені товари	з 17.04.2024 протягом воєнного стану та 12 місяців після його завершення	Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX

Джерело:Складено автором на основі даних [16; 33; 37].

Оскільки повномасштабна воєнна агресія почалася у 2022 році, більшість пільг було введено в цьому ж році, задля уникнення спаду результатів роботи малих та середніх підприємств в 2023 та наступних роках, тому для оцінки ефективності введених пільг, скористаємося даними дослідження проведеним Європейською Бізнес Асоціацією в межах проєкту Unlimit Ukraine щодо настроїв бізнесу на 2023 рік [17]. За даними дослідження у 2022 році 76% опитуваного бізнесу, попри труднощі, планували розширення у 2023 році.

Також, згідно з результатами дослідження 2023 року для підприємців від «Київстар Бізнес», в 2023 році повільно, але відбувалося відновлення роботи малого підприємництва [51]. Більшість компаній почали працювати на повну й усе менше призупиняли діяльність. У порівнянні з 2022 роком, в більшості регіонів почала зростати активність компаній. Наприклад, у Київській області приріст з 35% до 47%, тобто на 12%, у Львівській області — на 12%, у Житомирській і Херсонській областях на 9% тощо. Щодо витрат малого підприємництва, то порівняно з 2022 роком вони суттєво не змінились, що свідчить про збереження рівноваги в сфері економіки підприємництва. А в аспекті прибутковості компаній простежується її підвищення. Наприклад у 2022 році 58% підприємств виділили скорочення прибутків, в свою чергу в 2023 році

цей показник складав 48%.

Щодо настроїв бізнесу на 2024 рік, то 94% суб'єктів продовжують працювати, 59% планують розширення бізнесу, 36% підприємств працюють в повну потужність, а 58% з певними обмеженнями. Причиною цих обмежень вони називають нестачу кваліфікованих працівників у зв'язку з мобілізацією, а також обмеження діяльності з географічної точки зору та перехід роботи в онлайн режим.

Аналіз діяльності малого та середнього бізнесу дозволяє зробити висновок, що податкові стимули та режими, введені державою для стимулювання бізнесу дали свої результати, адже в сучасних умовах економіка України залишається досить на хорошому рівні та зберігає непогану стабільність, але варто також дослідити досвід підтримки пріоритетних галузей в зарубіжних країнах та спробувати імплементувати її до Українських реалій задля досягнення кращих результатів.

РОЗДІЛ 3

ВЕКТОРИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХОДІВ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Фіскальне стимулювання залишається критично важливим інструментом для підтримки розвитку пріоритетних галузей економіки України, особливо в умовах постійних кризових викликів. Проведене в другому розділі дослідження показало, що у визначених нами пріоритетних галузях державна підтримка через надання податкових пільг відіграє не останню роль, однак їх ефективність не завжди очевидна через значні втрати бюджету, внаслідок використання такого інструменту. Також важливим є те, що система надання податкових пільг потребує складного адміністрування зі сторони і платника податків і контролюючого органу, що призводить до значних витрат на розробку технічних ресурсів, а також частих змін до законодавства, результатом чого є неповне розуміння платниками законодавчих норм.

Гавриленко Н. В. та Грущенко О. В. в своїй роботі однією з причин виникнення бюджетних втрат в сфері надання податкових пільг виділяють те, що велика частина пільг є безстроковими. «Якщо ж пільги надаються на певний, чітко визначений та обмежений період, тобто тимчасово, галузь цей відлік часу може корисно використати для посилення своєї конкурентоспроможності. Натомість якщо галузь безстроково отримує пільги, то вони здійснюють зворотній вплив, тобто навпаки, демотивують господарюючі суб'єкти вкладати кошти в розвиток» [7]. З позицією авторів можна погодитися, адже дійсно, безстрокові податкові пільги можуть мати небажані наслідки для економіки, і це підтверджується низкою емпіричних фактів та теоретичних моделей. Дослідження показують, що підприємства, які постійно отримують податкові пільги, часто схильні до «ефекту залежності», коли знижені податки стають важливою частиною їх бізнес-моделі. Така залежність може призводити до зниження інвестицій у модернізацію, технологічне оновлення та підвищення продуктивності..

Крім того, постійні пільги можуть створювати несправедливі умови для конкурентів, які працюють без таких пільг, що підриває конкурентоспроможність галузі в довгостроковій перспективі. Економічні дослідження вказують на те, що тимчасові пільги мають стимулюючий ефект на підприємства, оскільки змушують їх використовувати отримані фінансові переваги для зміцнення своїх позицій на ринку. Зокрема, у міжнародній практиці застосування тимчасових пільг виявилось ефективним у таких країнах, як Ірландія та Сінгапур, де обмежені за часом податкові стимули стимулювали значні інвестиції в інноваційні галузі [39].

Ще одним недоліком системи податкових пільг є відсутність в Україні попередньої оцінки втрат, які виникнуть в результаті надання податкових пільг та загального аналізу їх впливу на майбутні доходи бюджету.

З огляду на зазначене та на основі результатів проведеного аналізу в другому розділі щодо надання податкових пільг, уряду України варто зосередити увагу на переобліку наданих преференцій, та оцінці їх ефективності. Таку оцінку можна здійснювати за наступними критеріями:

- економічна доцільність - пільги повинні надаватися секторам, які значно впливають на економічне зростання, зайнятість або відновлення після кризи. Це можуть бути стратегічно важливі галузі, такі як енергетика, оборонна промисловість, сільське господарство, інфраструктурні проекти та технологічні інновації, що мають потенціал для генерації доданої вартості та сприяння економічної стабільності;

- терміновість та тимчасовість - пільги повинні надаватися з урахуванням конкретних економічних умов та їх обмеженості в часі. Це дозволить забезпечити оперативну підтримку галузей у період криз, таких як війна або економічна рецесія, але водночас уникнути тривалих бюджетних втрат;

- соціальний ефект - пільги повинні бути націлені на галузі, які створюють значну кількість робочих місць, підтримують місцеві громади та забезпечують соціальну стабільність;

- фінансовий критерій - пільги повинні надаватися лише тим платникам,

які справді потребують підтримки з боку держави для виживання або розвитку.

Після здійснення такої інвентаризації частина пільг буде збережена, а інші потребуватимуть поступової ліквідації. Це призведе до зниження податкових втрат від наданих пільг, та більш раціонального їх надання суб'єктам господарювання.

Щодо світового досвіду, то в розвинених країнах досить поширеним є метод горизонтального моніторингу платників податків. Суть такого моніторингу полягає в тому, що податкові органи отримують від платників прямий доступ до власних облікових систем, що позбавляє їх від традиційного контролю податковими органами. Вперше даний метод був запроваджений у Нідерландах, з метою досягнення довіри та прозорості між платниками та контролюючими органами. На сьогоднішній день горизонтальний моніторинг в Нідерландах застосовується до великих підприємств, а для середніх та малих традиційний вертикальний моніторинг [61].

У США існують схожі ініціативи, серед яких програма «Pre-Filing Agreement Program» (Програма попередньої реєстрації угоди), що заохочує платників податків вимагати розгляду проблемного питання до того, як буде подано податкову декларацію, таким чином вирішуючи потенційні суперечки та розбіжності на ранніх стадіях процесу перевірки. Ефект програми полягає в тому, щоб зменшити вартість і тягар, пов'язаний з перевіркою після подачі звітності [62].

В Австрії горизонтальний моніторинг застосовується для великих підприємств з річним доходом понад 10 мільйонів євро, де бухгалтерські менеджери проводять регулярні зустрічі з податковими аудиторами для обговорення податкової документації.

Для імплементації методів горизонтального моніторингу в Україні необхідно забезпечити умови для прозорості співпраці між платниками податків та контролюючими органами. Впровадження такого механізму, як це зроблено в Нідерландах та США, може знизити адміністративне навантаження та витрати на проведення податкових перевірок, особливо для великих підприємств.

Водночас важливо адаптувати цей підхід до особливостей української економіки, забезпечуючи відповідний рівень контролю та стимулюючи добровільне погашення податкових зобов'язань.

Для збільшення ефекту від надання податкових пільг в окремих видах діяльності необхідно здійснити низку цільових змін, які б враховували специфіку кожного сектора економіки та їх вплив на економіку в умовах кризи, тож варто розглянути, які заходи доцільно здійснити для підвищення економічної ефективності пріоритетних галузей.

Агропромисловість. У «Національній стратегії доходів до 2030 року» пропонується здійснити перехід юридичних осіб даної галузі на загальну систему оподаткування [31, с. 61]. В той час спрощеною системою будуть користуватися лише дрібні підприємства, а саме фермерські господарства. Також, для юридичних осіб планується збільшення ставок єдиного податку, це повинно відбутися впродовж трьох років, за цей період часу ставка єдиного податку буде наближеною до загальної ставки податку на прибуток. Метою такої зміни є самостійний перехід юридичних осіб протягом цих трьох років на загальну систему оподаткування.

У другому розділі роботи ми згадували, що часто використання спрощеної системи платниками може призводити до часткового стримування їхнього економічного зростання, так як бізнес намагається не сильно підвищувати прибутки через певні ліміти доходів в спрощеній системі, тому на нашу думку, запропоновані методи в національній стратегії можуть частково вирішити цю проблему, адже у юридичних осіб агропромисловості буде розуміння, що використання ними спрощеної системи є неможливим, що може призвести до підвищення обсягів їх виробництва.

Жук В. М. та Сторожук Д.Є в своїй роботі описують важливість надання контролюючими органами податкових консультацій агропідприємствам як один з важливих елементів податкового стимулювання даної галузі [14]. Вважаємо, що надання податкових консультацій агропромисловим підприємствам відіграє провідну роль у фіскальному стимулюванні, оскільки сприяє більш якісному

використанні податкових пільг та преференцій. Завдяки консультаціям підприємства отримують можливість орієнтуватися в складному податковому законодавстві, зменшувати ризики порушення зобов'язань і оптимізувати податкові витрати. Податкові консультації також допомагають мінімізувати адміністративне навантаження, пов'язане з веденням податкової звітності, і сприяють кращому використанню податкових пільг, особливо в рамках інвестиційних проєктів.

Будівництво. В даному секторі економіки податкове стимулювання повинне бути спрямоване на відновлення критично важливої інфраструктури, адже в результаті війни відбулося її чимале пошкодження та руйнування. На нашу думку, одним з основних методів підтримки галузі будівництва в післявоєнний період може стати надання інвестиційних податкових кредитів. Даний метод дозволяє підприємствам частково або повністю відстрочити сплату податку на прибуток за умови спрямування цих коштів на реалізацію інвестиційних проєктів, зокрема на модернізацію, відновлення або розширення будівельної інфраструктури. Цей інструмент сприяє підвищенню інвестиційної активності, оскільки дозволяє компаніям вивільнити додаткові ресурси для капіталовкладень у проєкти відновлення зруйнованих об'єктів та модернізації будівельних потужностей.

Такий підхід дозволяє прискорити процес відновлення зруйнованих будівель, транспортних мереж та інших важливих об'єктів, що сприятиме стабілізації соціальної та економічної ситуації в державі. Інвестиційний податковий кредит також є дієвим стимулом для привабливості нашої економіки для іноземних інвесторів, оскільки створює сприятливі умови для капіталовкладень у відбудову країни, забезпечуючи фінансові переваги та знижуючи ризики інвестування.

Для післявоєнної інфраструктурної відбудови варто створити загальну концепцію розвитку, застосування якої надавало б максимальний результат. В основу такої концепції, на нашу думку варто закласти так звані прогресивні податкові канікули, тобто на місце звичайних податкових канікул, які вже часто

досліджувались, пропонується механізм, при якому тривалість та суми податковий пільг залежатиме від результатів діяльності будівельної компанії, тобто чим швидше компанія нарощує обсяги виробництва та створює нові робочі місця, тим довші будуть податкові канікули, але варто зазначити, що термін даний метод таки мають мати, адже як ми писали вище безтермінові пільги є не дуже ефективними, тому пропонується збереження таких податкових канікул не довше ніж на 7 років.

Також доцільним буде запровадження в Україні адаптивного індексу розвитку галузі будівництва. Такий індекс може функціонувати на основі таких параметрів, як темпи відновлення інфраструктури, рівень зайнятості, обсяги нових будівельних проектів та внутрішні інвестиції. Його головна мета — гнучке коригування податкових ставок для компаній галузі відповідно до поточного стану будівельної діяльності. За низького рівня активності індекс сигналізує про потребу зниження завантаженості від оподаткування, що стимулює інвестиції та відновлювальні процеси. У періоди активного розвитку ставки можуть поступово повертатися до стандартних, забезпечуючи збалансований фінансовий підхід.

Механізм адаптивного індексу передбачає періодичний перегляд і обчислення на основі зібраних даних, що дозволяє державі оперативно реагувати на зміни в будівельній галузі. Це сприяє збереженню гнучкості податкової політики, підвищує інвестиційну привабливість сектора та підтримує стабільний розвиток галузі, особливо у післявоєнний період, коли відбудова інфраструктури стає пріоритетом.

Промисловість. В другому розділі ми описували, що одним з інструментів фінансової підтримки галузі промисловості в Україні є створення індустріальних парків. Успішність їх розвитку в нашій державі в певній мірі залежить від результативності залучення інвесторів в дану сферу, щоб зберегти наше виробництво конкурентоспроможним в порівнянні з іншими країнами, які є привабливими для інвесторів.

У контексті розвитку індустріальних парків в Україні, важливим є

порівняння досвіду інших країн щодо застосування податкових пільг, що дозволить оцінити, які саме механізми підтримки сприяють успішному залученню інвесторів та підвищенню конкурентоспроможності виробництва. В табл. 3.1 представлено порівняння ключових податкових стимулів, які застосовуються у різних державах для розвитку індустріальних парків.

Таблиця 3.1

Пільги для індустріальних парків в країнах, що розвиваються

Країна	Вид пільг
Україна	- звільнення від ПнП протягом десяти років, визначених платником, сума зекономлених коштів ре інвестується в розвиток підприємства в межах ІІ; - звільнення від ПДВ ввезення в Україну обладнання відповідно до переліку УКТЗЕД, з умовою його використання лише на території ІІ; - можливість отримання податкових пільг з податку на нерухоме майно, земельного податку та орендної плати за землі державної або комунальної власності за рішенням органів місцевого самоврядування.
Польща	Пільги, надані ІІ «Штарград Щецинський»: - звільнення від сплати податку на нерухомість; - при запровадженні нового інвестиційного проекту держава надає більш ніж 50 нових робочих місць протягом 3-ох років; - державна підтримка для реалізації нових інвестиційних проектів на суму понад 100 тисяч євро, із завершенням проекту протягом 48 місяців після подачі заявки. Виробники в спеціальних економічних зонах також можуть отримати пільги: - звільнення від корпоративного податку або ПДФО; - часткове зменшення податкового навантаження на майно; - допомога в створенні робочих місць – сума залежить від виду проекту і може сягати 15 600 злотих за одне нове робоче місце; - компенсація 70% від вартості програм, які спрямовуються на підвищення кваліфікації працівників.
В'єтнам	Резидентним компаніям у спеціальних економічних зонах та високотехнологічних проектах надаються різноманітні податкові пільги: - знижена ставка податку на прибуток у 10% на перші 15 років; - звільнення від сплати податку на прибуток на 2-4 роки після отримання першого прибутку, а також зниження на половину в наступні 3-9 років; - експортна продукція звільняється від ПДВ, а імпорتنі мита на окремі товари не сплачуються. - для крупних високотехнологічних проектів діє ставка 10% податку на прибуток протягом усього терміну реалізації, разом із податковими канікулами на 4 роки та зниженням податку на 50% на наступні 9 років. - для промислових проектів ставка 15% діє протягом перших 12 років.

Продовження таблиці 3.1

Туреччина	Пільги для підприємств в організованих індустріальних зонах (ОІЗ) Фіскальні стимули першого рівня (доступні для всіх ОІЗ): - Звільнення від ПДВ при придбанні землі; - Звільнення від податку на об'єднання/поділ земельних ділянок; - Звільнення від податку на нерухомість на 5 років після завершення будівництва; - Звільнення від муніципального податку на будівництво та експлуатацію; - Звільнення від муніципального податку на тверді відходи (за умов ненадання відповідних послуг). Фіскальні стимули другого рівня (для резидентів ОІЗ, залежно від регіону): - Звільнення від ПДВ для машин і обладнання (вітчизняних та імпортованих); - Звільнення від ввізного мита на імпортне обладнання; - Звільнення від митних зборів на імпортні машини та обладнання; - Зниження ставки корпоративного податку (до 2%) за умовами капіталу (до 65%); - Звільнення від прибуткового податку (до 10 років) для нових робочих місць; - Державне покриття внесків на соціальне страхування до 12 років; - Повернення ПДВ за витратами на будівництво.
-----------	--

Джерело: Складено автором на основі даних [27; 39].

Отже, з наведеної вище таблиці видно, що найбільш поширеними пільгами для стимулювання розвитку індустріальних парків є пільги щодо ставок податку на прибуток, які використовуються в країнах, що перебувають на стадії розвитку, звільнення від мита, що нараховується за ввезення на митну територію держави устаткування, пільги щодо сплати податку на землю та нерухомість тощо.

Щодо імплементації світового досвіду підтримки індустріальних парків, на нашу думку, доцільним буде впровадження пільг для підприємств, що створюють нові робочі місця, з покриттям державою внесків на соціальне страхування на термін до 12 років. Це допоможе зменшити фінансовий тягар на підприємства і створити умови для їхньої стабільної діяльності. Оскільки витрати підприємства на підставі цього зменшаться, вивільнені кошти суб'єкти господарської діяльності зможуть вкладати в розширення виробництва, що в свою чергу призведе до збільшення доходів та змоги підприємства більше наповнювати бюджет сплатою податків. Не менш важливою є підтримка нових інвестиційних проектів через державні субсидії. Так, компенсація частини витрат на підвищення кваліфікації працівників, як це практикується в інших країнах, може сприяти розвитку потенціалу робочої сили в індустріальних

парках.

Крім фіскальних механізмів, необхідно забезпечити швидке отримання ліцензій та дозволів на ведення діяльності, що зменшить адміністративні бар'єри для інвесторів. Гнучкість у податкових пільгах, пристосованих до регіональних особливостей розвитку та соціально-економічних характеристик, дозволить залучити більше інвесторів, що прагнуть до впровадження інноваційних технологій.

Отже, комплексний підхід до впровадження цих механізмів може суттєво підвищити інвестиційну привабливість індустриальних парків в Україні, стимулюючи розвиток національної промисловості та створення робочих місць. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності виробництв на міжнародному ринку.

Так як велику частку українського бізнесу складає малий та середній бізнес, варто розглянути напрями вдосконалення податкового стимулювання саме цієї частини підприємництва, адже механізм підтримки малого бізнесу найкраще реформувати саме в фіскальному напрямку. Важливо зауважити, що, як ми дослідили раніше, дану реформу не варто проводити в напрямку надання преференцій, які ведуть до втрат, або ж зменшення ставок податків, так як на сьогоднішній день, в умовах війни в нашій державі наявний дефіцит бюджету навіть для покриття соціальних зобов'язань, тому застосування даних методів призведе до зменшення фінансових можливостей країни, при і так низькому її рівні.

Отже, система заходів податкової підтримки малого та середнього бізнесу має бути спрямована і на покращення фінансових результатів бізнесу і на збереження бюджету з можливістю їх подальшого наповнення.

Окремо варто виділити проблеми, виявлені у функціонуванні спрощеної системи оподаткування. Серед недоліків цієї системи відзначено залежність податку від рівня мінімальної заробітної плати чи прожиткового мінімуму, що спричиняє диспропорційне податкове навантаження на збиткові підприємства. Крім того, зловживання цією системою деякими підприємствами для оптимізації

податкових витрат також залишається проблемою. Малий і середній бізнес прагне залишитися на спрощеній системі, навіть обмежуючи своє зростання, щоб уникнути переходу на загальну систему оподаткування, що негативно впливає на їх розвиток та на загальну економіку. З огляду на зазначене, варто запропонувати вектори вирішення виявлених проблем та визначити основні напрямки вдосконалення даної системи оподаткування.

На нашу думку, однією з перших змін в реформуванні спрощеної системи має бути введення ставки єдиного податку для першої і другої групи, яка залежатиме не від прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати, а від отриманого доходу. Даний підхід буде більш справедливим, адже відображатиме реальні фінансові можливості підприємців. Це допоможе зменшити податковий тиск на малий бізнес, особливо в умовах нестабільних доходів, стимулюючи розвиток підприємницької діяльності та знижуючи ризик тінізації доходів. Також, варто зробити ці ставки прогресивними, тобто встановити залежність їх розміру від суми отриманих доходів, це також в свою чергу відповідатиме принципу справедливості платників.

Ще одним кроком для вдосконалення використання спрощеної системи є підвищення контролю податковими органами за правомірним використанням платниками даного механізму, адже як ми згадували раніше, підприємства реєструють своїх найманих працівників як платників єдиного податку, задля уникнення податкових витрат. Варто зазначити, що більш ретельний контроль може призвести до підвищення корупційних ризиків, тому даний метод варто впроваджувати з паралельним вжиттям заходів мінімізації корупційних злочинів в податкових органах, щоб не підривати довіру платників до держави.

Такі зміни зроблять спрощену систему оподаткування більш гнучкою, адаптованою до реального фінансового становища платників, та сприятиме збільшенню надходжень до бюджету завдяки зростанню кількості офіційно зареєстрованих підприємців.

В другому розділі ми описували що малий та середній бізнес виділяють серед перешкод свого розвитку нестачу кваліфікованих працівників, тому уряду

також варто зосередити увагу на підготовці таких працівників впровадженням наступних заходів: фінансування навчальних програм для малих та середніх підприємств; запровадження державних програм для професійного навчання і перекваліфікації; впровадження партнерства з навчальними закладами, тобто укладання договорів між університетами та бізнесом, на підставі яких студенти проходять стажування на підприємствах, в результаті чого бізнес надаватиме робочі місця студентам, а навчальні заклади адаптують навчальні плани під потреби ринку.

Доречним також є створення мережі центрів підготовки кадрів на регіональному рівні, які фінансуватимуться державою, надаватимуть спеціалізовані програми для ключових галузей (аграрна, будівельна, ІТ-сфера) та проводитимуть перекваліфікацію безробітних громадян.. В таких центрах можуть проводитися програми навчання спеціалістів з навичками, які користуються найбільшим попитом серед місцевих підприємств.

Отже, впровадження запропонованих нами заходів підтримки пріоритетних галузей забезпечить їх поступовий розвиток та стабільне функціонування в період післявоєнного відновлення.

ВИСНОВКИ

Дослідивши в кваліфікаційній роботі теоретико-організаційні та практичні засади фіскального стимулювання в Україні, можемо резюмувати наступні висновки та пропозиції.

1. Встановлено, що податкове стимулювання є сукупністю заходів, проведених державними органами в сторону платників податків певних категорій, для заохочення розвитку їхньої підприємницької діяльності, з метою зростання податкових надходжень до бюджету. Визначено основні його функції, такі як: мотиваційну, підтримуючу, інформаційну, фіскальну та економічну, кожна з яких підтримує економічний розвиток через різні механізми впливу на податкові надходження та дотримання норм законодавства. Зазначено, що основними принципами побудови фіскального стимулювання є: - принцип соціальної справедливості; - принцип цільового характеру; - стабільності; - прозорості.

2. Детально проаналізовано методику оцінки впливу фіскального стимулювання на фінансово-господарську діяльність платників. Аргументовано важливість комплексного підходу до фіскального стимулювання, що включає різні методи та інструменти, спрямовані на підвищення економічної активності та стабільності державного бюджету. Застосування податкових пільг та використання спрощеної системи оподаткування є ключовими методами регулювання податкового навантаження. Спрощена система оподаткування забезпечує значні переваги для малого та середнього бізнесу, спрощуючи процедури обліку та звітування, а також знижуючи адміністративне навантаження.

3. Встановлено, що пріоритетними галузями економіки, від яких надходить найбільші суми податків є переробна та добувна промисловість, оптова та роздрібна торгівля, фінансова та страхова діяльність, агропромисловість та будівництво. Виявлено, що негативний вплив на розвиток реального сектору економіки країни справляє часті зміни до податкового кодексу, що призводить до дезорієнтованості платників, частих помилок при

поданні звітності та несвідомого порушення законодавства.

4. Здійснено оцінку кількості наданих податкових пільг в розрізі окремих податків та встановлено позитивний вплив їхнього використання на показники діяльності підприємств, але при цьому встановлено, що велика кількість податкових пільг призводить до втрат бюджету. Загалом, аналіз показав, що існує певна кореляція між кількістю наданих пільг та підвищенням чи зменшенням показників діяльності пріоритетних галузей.

5. Щодо стимулювання малих та середніх підприємств, дослідження показало, що застосування такого механізму як спрощеного режиму оподаткування має свої позитивні результати. На сьогоднішній день здійснено багато кроків до її покращення. Основними перевагами даної системи є зменшення ризику податкових помилок та кількості штрафних санкцій, звільнення підприємств від великої кількості податкових платежів та спрощення ведення звітності, що зменшує витрати підприємства на кваліфікованих працівників даної галузі.

В свою чергу виявлено такі недоліки даного механізму стимулювання, як залежність суми єдиного податку від мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму, а не від отриманого доходу, можливість зловживання даною системою та ухилення від оподаткування, відсутність стимулів до зростання, оскільки суб'єкти господарювання намагаються не перевищити ліміт доходу, щоб залишитись на спрощеній системі оподаткування. Загалом, фіскальні заходи, запроваджені для стимулювання економіки, мають переважно позитивний ефект у короткостроковій перспективі, проте потребують удосконалення та адаптації для забезпечення сталого розвитку.

6. Запропоновано такі зміни для підвищення ефективності фіскального стимулювання пріоритетних секторів економіки України, як оптимізація податкових пільг: впровадження обмежених у часі податкових пільг для уникнення бюджетних втрат і стимулювання підприємств використовувати пільговий період для посилення конкурентоспроможності. Це дозволить мінімізувати негативний ефект "пільгової залежності", за якого бізнес знижує

інвестиційну активність. Обґрунтовано потребу в адаптації світового досвіду застосування фіскальних стимулів для розвитку індустріальних парків, зокрема введення пільг для компаній, які створюють нові робочі місця та здійснюють інвестиції в інфраструктуру. Це включає, зокрема, звільнення від податку на прибуток на певний період і покриття державою соціальних внесків на працівників для зменшення навантаження на бізнес.

7. Рекомендовано проведення реформи спрощеної системи оподаткування для малого бізнесу: перехід від ставок, що залежать від мінімальної заробітної плати, до ставок, які базуються на доходах платника. Пропонується також прогресивна шкала податку, що відповідатиме фінансовим можливостям бізнесу та стимулюватиме його розвиток.

8. Розроблено механізм надання інвестиційних податкових кредитів для галузі будівництва, що дозволяє будівельним компаніям відстрочити податок на прибуток за умови інвестування в проєкти відновлення інфраструктури. Це сприятиме збільшенню капіталовкладень у відбудову пошкоджених об'єктів після війни. Запропоновано методи підготовки кваліфікованих кадрів для бізнесу, а саме: створення державних програм професійної підготовки і перекваліфікації працівників для малих і середніх підприємств, а також партнерства з навчальними закладами. Це допоможе малому бізнесу подолати кадровий дефіцит і підвищити продуктивність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ангелко І. В. Фіскальні аспекти державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. *Ефективність державного управління*: зб. наук. пр. № 4(73). Львів: НЛТУ України, 2022. С. 35-39.
2. Валігура В. А. Фіскальні асиметрії української економіки в контексті антикризового податкового регулювання. *Інноваційна економіка*. 2022. №4. С. 104-111.
3. Валігура В. А., Крисоватий А. І. Підходи до реформування спрощеної системи оподаткування в умовах реалізації Національної стратегії доходів до 2030 року. *Фінанси України*. 2024. №8. С. 7-29.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Т. Бусел. Київ : Перун, 2004. 1. 440 с.
5. Виробництво та розподіл валового внутрішнього продукту за видами економічної діяльності. Державна служба статистики України. URL: <https://data.gov.ua/dataset/e73d00ac-a6a5-4dba-aa72-58181e465243/resource/3fbec822-0389-4575-b8e6-664df39e16db> (дата звернення: 13.08.2024).
6. Всеукраїнська асоціація ОТГ. Аналіз місцевих бюджетів за 2023 рік. 01.03.2024. URL: <https://hromady.org/analiz-miscevix-byudzhety-za-2023-rik/> (дата звернення: 05.08.2024).
7. Гавриленко Н. В., Грущенко О. В. Система податкового стимулювання інноваційної діяльності: стан і перспективи. *Економічний простір*. 2021. №171. С. 73-79.
8. Годованець О., Маршалок Т. Податкове навантаження: важливий чинник соціально-економічної стратегії держави. *Економічний аналіз*. 2008. № 3(19). С. 85–89.
9. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV : станом на 8 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

10. Дія Сіті — унікальний правовий та податковий простір для ІТ-компаній в Україні. Головне управління ДПС у Рівненській області. URL: <https://rv.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/648470.html> (дата звернення: 22.08.2024)
11. Довідник пільг. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/dovidniki--reestri--perelik/dovidniki-/54005.html> (дата звернення: 17.08.2024).
12. Доходи зведеного бюджету України (2014-2024). Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/> (дата звернення: 13.09.2024).
13. Єдиний податок для фізичних осіб-підприємців (спрощена система оподаткування) – WikiLegalAid. Платформа правових консультацій - WikiLegalAid. URL: [https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Єдиний_податок_для_фізичних_осіб-підприємців_\(спрощена_система_оподаткування\)](https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Єдиний_податок_для_фізичних_осіб-підприємців_(спрощена_система_оподаткування)) (дата звернення: 08.06.2024).
14. Жук В. М., Сторожук Д. Є. Удосконалення оподаткування агропідприємств через надання податкових консультацій. *Агросвіт*. 2024. №14. С. 37-42.
15. З початку 2023 року підприємці сплатили до бюджету 15,2 млрд грн єдиного податку. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/685975.html>
16. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text> (дата звернення: 15.09.2024)
17. Індекснастроївмалогобізнесу. European Business Association. URL: <https://eba.com.ua/about-us/> (дата звернення: 04.09.2024).
18. Кізима, А. Податкове регулювання в Україні: теоретичні та практичні аспекти. Сучасні детермінанти фіскальної політики: локальний та міжнародний вимір: збірник матеріалів IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 8-9 вересня 2021 року). Тернопіль: ЗУНУ. 2021. С. 26-28.
19. Кількісні показники щодо зареєстрованих підприємців - патників

єдиного податку із розподілом за групами. Державна податкова служба України.
URL: <https://data.gov.ua/dataset/45663fd4-f766-4d2b-8140-399d01e28ec4/resource/d9c1560a-cfad-480a-a7f3-2c097257d765>

20. Кількість зайнятих працівників у суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2023). Державна служба статистики України. URL: [kzpsg_ek_2010_2021.xlsx](https://data.gov.ua/dataset/45663fd4-f766-4d2b-8140-399d01e28ec4/resource/d9c1560a-cfad-480a-a7f3-2c097257d765) (дата звернення: 19.08.2024)

21. Кількість резидентів у "Дія.City" досягла 900 компаній. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/03/19/711355/>

22. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

23. Кратт О. А., Дєєва Л. Г. Рациональность как инструмент научного познания экономических процессов и явищ. *Економічна теорія*. 2007. С. 49-53

24. Крисоватий А. І., Василевська Г. В. Новітня парадигма преференційного оподаткування : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 259 с

25. Крисоватий, А. І., Мельник В. М., Кошук Т. В. Сутність та концептуальні основи формування податкової політики в умовах євроінтеграційних процесів. *Економіка України*. 2016. № 1(650), С. 35-51.

26. Лебедзевич Я. В. Податкові пільги та їх соціально-економічна спрямованість. *Вісник ЖДТУ*. 2014. №4(70)
URL: <https://eztuir.ztu.edu.ua/handle/123456789/2102>

27. Ляшенко В. І., Ляшенко А. Ю. Зарубіжний досвід надання митних пільг підприємствам-учасникам індустріальних парків: висновки для України. *Економічний вісник Донбасу*. 2019. №1(55). С. 57-68.

28. Мінекономіки визначило пріоритетні галузі, що потребують особливої підтримки під час війни. Міністерство економіки України. URL: <http://surl.li/rkinp> (дата звернення: 10.03.2024).

29. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. Мінфін - все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата

звернення: 21.07.2024).

30. Надходження податків і зборів. Офіційний сайт Державної податкової служби України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv--obovyaz/nadhodjennya-podatktiv-i-zboriv/> (дата звернення: 21.07.2024).

31. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf (дата звернення: 28.09.2024)

32. Немченко К. С. Фіскальна функція держави в системі функцій соціальної держави. *Право і суспільство*. 2020. С. 76–836.

33. Нові податкові пільги для ФОПів та підприємств в умовах війни. Головне управління ДПС у Івано-Франківській області. URL: <https://if.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/576960.html> (дата звернення: 15.09.2024)

34. Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів господарювання за видами економічної діяльності (2010-2022). Державна служба статистики України. URL: grpsg_ek_2010_2021_ue.xlsx (дата звернення: 19.08.2024)

35. Петик М. І., Шарак С. Т. Інструменти фіскального стимулювання розвитку економіки України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. №22. С. 834-840.

36. Пільга для сільськогосподарських товаровиробників. Головне управління ДПС у Київській області. URL: <https://kyivobl.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/741096.html> (дата звернення: 27.08.2024)

37. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#Text> (дата звернення: 07.03.2024).

38. Податкові пільги: порядок та підстави їх надання. 06 груд. 2022 р. URL: <https://sumy.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/635791.html>

39. Податкові преференції для індустріальних парків. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/media->

tsentr/novini/599251.html (дата звернення: 03.10.2024)

40. Подмарьов О. Ю. Податкове регулювання інвестиційної діяльності як фактор економічного зростання країни. *Вісник Сум ДУ. Серія «Економіка»*. 2018. № 4. С. 65-71.

41. Показники діяльності великих, середніх, малих та мікропідприємств. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/size_20.htm

42. Показники діяльності суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 03.09.2024)

43. Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки : Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.08.2013 р. № 843-р : станом на 25 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/843-2013-p#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

44. Про систему оподаткування : Закон України від 25.06.1991 р. № 1251-XII : станом на 1 січ. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1251-12#Text> (дата звернення: 01.04.2024).

45. Рева Д. М. Актуальні питання податкового стимулювання. *Право та інновації*. 2015. № 3 (11). С. 72–77.

46. Романенко В. В. Програмно-цільові підходи до оцінювання ефективності податкової політики України. *Економічний вісник*. 2015. №2. С. 94-104

47. Романчукевич В. Основні елементи державної фіскальної політики: науковий аналіз. *Вісник університету банківської справи*. 2019 № 1 (34) URL: <http://surl.li/rkhgpp>

48. Савінова А. В. Співвідношення податкових пільг із іншими категоріями. *Правова позиція*. 2023. № 3 (40). С. 52-58.

49. Сарана С. В. Види податкових режимів: сучасний погляд на питання. *Науковий вісник Ужгородського наукового університету*. 2015. №35. С. 201-204.

50. Сіюшов Д. Ю. Податкове стимулювання підприємництва при наданні державної допомоги : господарсько-правовий аспект : дис. канд. юрид. наук : 12.00.04. Одеса, 2021. 252 с.
51. Сухорукова Г. Яким виявився 2023 рік для українських компаній: результати дослідження Київстар Бізнес. Kyivstar Business Hub – корпоративний блог для бізнесу. 2024. URL: <https://hub.kyivstar.ua/articles/yakim-buv-2023-rik-dlya-ukrayinskih-kompanij-rezultati-doslidzhennya-kiyivstar-biznes>
52. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/> (дата звернення: 25.08.2024)
53. Черняєва О. В., Гриненко А. Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. №3(08). С. 33-37
54. Шаптала Є. Ю. Стимули у податковому праві: поняття, ознаки та функції. *Право та інноваційне суспільство*. 2017. № 2(9). С. 74–80.
55. Шаптала Є. Ю. Стимули у податково-правовому регулюванні : Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук : 12.00.07. Ірпінь, 2019. 232 с.
56. Якушко І. В. Механізм фіскального стимулювання розвитку цифрової економіки: сутність та особливості функціонування. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. Івано-Франківськ: 2023. № 19. Т. 1. С. 234-243.
57. Alqadi, Mohammed, Ismail, Suraya. Taxation and Economic Growth: Theoretical and Empirical Literature Review. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/338188633_Taxation_and_Economic_Growth_Theoretical_and_Empirical_Literature_Review#:~:text=The%20findings%20indicate%20that%20tax%20revenues%20as%20a%20share%20of
58. Fiscal instruments of regulatory competition in the face of challenges to macroeconomic stability during a pandemic COVID-19. *Economics of Development*. 2022. URL: <http://surl.li/sisxs> (date of access: 07.04.2024).
59. Gruber J. Public Finance Public Policy. Worth, 2019. 624 p.

60. Homon M. Formation of principles of benefit taxation of enterprise innovative activity. *Scientific opinion: Economics and Management*. 2019. No. 3(65). URL: <https://doi.org/10.32836/2521-666x/2019-65-8> (date of access: 04.04.2024).

61. Maas A. Horizontal monitoring: changes in the system of tax control over the largest taxpayers in the Netherlands. URL: <https://www.ciat.org/ciatblog-the-inspection-of-large-companies-the-cat-and-mouse-strategy-or-the-horizontal-monitoring-model-htm/?lang=en>

62. Pre-Filing Agreement Program. An official website of the United States Government. URL: <https://www.irs.gov/businesses/pre-filing-agreement-program>

63. Teremetskyi V, Valihura V., Slatvinska M., Bryndak V., Gutsul I. Tax policy of Ukraine in terms of martial law. *Policy Studies*. 2024. №3-4. C. 293-309.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Навчально-науковий інститут новітніх освітніх технологій
Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

СМЕРЕЧАНСЬКА Анна-Каріна Романівна

**Фіскальне стимулювання пріоритетних галузей
економіки України / Fiscal Stimulus for Priority Sector`s of
Ukraine`s Economy**

спеціальність 072 - Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
освітньо-професійна програма - Фіскальне адміністрування

Кваліфікаційна робота

Частина 2

ДОДАТКИ

Тернопіль—2024

Додаток А

Тлумачення сутності та змісту поняття «податкове стимулювання»

Автор	Визначення	Джерело
Н. П. Струк, С. В. Сюсько	- переваги, надавані окремим платникам податків, включно з можливістю не сплачувати податки або сплачувати їх у меншому розмірі, ніж це передбачено податковим законодавством за звичайних умов;	СтрукН. П., Сюсько С. В.. Місцевий економічний розвиток та податкове стимулювання: взаємозв'язок та взаємовплив. Ефективна економіка. 2021.№2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8634
О. А. Магопець	- це процес цілеспрямованого впливу держави на платників податків з метою забезпечення їх заінтересованості в здійсненні діяльності, що заохочується державою за рахунок перспективи отримання додаткових благ та поліпшення фінансово-економічного стану;	МагопецьО. А. Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «податкове стимулювання». <i>Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Серія «Економічні науки»</i> . Кіровоград: КНТУ, 2014.№ 26. С.265-273(1)
П. П. Дуднецька	– це вплив держави на діяльність різних галузей економіки, за допомогою якого відбувається заохочення до ведення фінансово-господарської діяльності через створення прозорих умов діяльності.	Дубинецька П. П. Податкове регулювання в системі управління національним господарством : дис. канд. екон. наук : 08.00.03. Львів, 2015. 254 с.
В. В. Барабанова	- комплекс заходів і принципів, спрямованих на збільшення надходжень до бюджету і мінімізацію податкових зобов'язань.	Барабанова В. В. Податковий менеджмент : теоретично-практичний посібник. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. С. 281.

О. В. Прокопішина О. В. Коптева	- сукупність форм та методів впливу на економічні процеси господарюючих суб'єктів, економічно обґрунтована система податкових пільг або преференцій, що дозволяє компенсувати фінансові втрати.	Прокопішина О. В., Коптева О. В. Шляхи апроксимації європейського досвіду стимулювання інноваційної діяльності до реалій України. <i>Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»</i>. 2017. № 27. С. 1–12.
Джозеф Стігліц	- це застосування податкової політики для досягнення цілей, таких як збільшення виробництва, зменшення безробіття та стимулювання економічного зростання, шляхом маніпулювання податковим навантаженням на різні сектори економіки.	Джозеф Стігліц. Економіка державного сектора/ пер. с англ. А. Олійник, Р. Скільський. К.: Основи. 1998. 854 с.

Рівень податкового навантаження за галузями економіки в 2023 році

Вид економічної діяльності	ВВП, млн. грн.	Податкові надходження, млн. грн.	Рівень податкового навантаження
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	484150	18944,6	3,91%
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	262563	100922,9	38,44%
Переробна промисловість	539182	137715	25,54%
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	308935	57710,6	18,68%
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	17211	5020,4	29,17%
Будівництво	103551	18015,7	17,40%
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	826112	116920,5	14,15%
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	283695	42648,5	15,03%
Тимчасове розміщування й організація харчування	38781	3295,4	8,50%
Інформація та телекомунікації	260336	30837,8	11,85%
Фінансова та страхова діяльність	155604	58647,7	37,69%
Операції з нерухомим майном	318868	10660,9	3,34%
Професійна, наукова та технічна діяльність	130169	29482	22,65%
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	63521	10755,4	16,93%
Державне управління, обов'язкове соціальне страхування	1448051	87962,5	6,07%
Освіта	231031	8068,8	3,49%
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	172921	10860,5	6,28%
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	29276	9964,7	34,04%
Надання інших видів послуг	52417	1552,4	2,96%

Джерело: Розраховано автором на основі даних [5; 30].

**Структура ВВП в Україні за видами економічної діяльності у 2017-
2023 рр. (%)**

Вид економічної діяльності	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	10,2	10,1	9	9,3	10,6	8,6	7,4
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	5,9	6	5,6	4,5	6,7	4,4	4
Переробна промисловість	12,1	11,6	10,8	10,1	10,3	7,6	8,2
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	2,9	3,1	3,1	2,9	3,4	4,4	4,7
Водопостачання, каналізація, поводження з відходами	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3
Будівництво	2,2	2,3	2,7	2,9	2,8	1,3	1,6
Оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	13,7	13,3	13,2	14	13,8	12,3	12,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	6,4	6,4	6,7	6,3	5,6	4,3	4,3
Тимчасове розміщення й організація харчування	0,6	0,7	0,9	0,6	0,7	0,6	0,6
Інформація та телекомунікації	3,7	3,9	4,6	5	4,5	3,9	4
Фінансова та страхова діяльність	2,7	2,7	2,9	3,2	3	3	2,4
Операції з нерухомим майном	5,8	5,8	6,1	6,4	5,6	4,5	4,9
Професійна, наукова та технічна діяльність	2,9	3,2	3,6	3,3	2,9	1,9	2
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	1,2	1,4	1,6	1,4	1,3	1	1
Державне управління, обов'язкове соціальне страхування	5,5	6	6,7	7,2	6,3	21,7	22,1
Освіта	4,5	4,5	4,3	4,3	4,3	4,3	3,5
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	2,6	2,2	2,4	2,7	2,6	2,9	2,6
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	0,6	0,6	0,6	0,5	0,6	0,5	0,4
Надання інших видів послуг	0,8	0,8	1	0,8	0,7	0,8	0,8

Джерело: Побудовано автором на основі даних [5].

Обсяг податкових надходжень до державного бюджету за видами економічної діяльності

Вид економічної діяльності	2021		2022		2023		на 01.06.2024	
	Сума надходжень	Частка до загального обсягу	Сума надходжень	Частка до загального обсягу	Сума надходжень	Частка до загального обсягу	Сума надходжень	Частка до загального обсягу
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Усього надходжень	652,1	100,00	698,7	100,00	783,6	100,00	482,4	100,00
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	32,1	4,92	23,1	3,31	18,9	2,41	8,3	1,72
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	145,7	22,34	128,8	18,43	100,9	12,88	44,1	9,14
Переробна промисловість	96,8	14,84	91,2	13,05	137,7	17,57	61,1	12,67
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	56,1	8,60	69,4	9,93	57,7	7,36	31,2	6,47
Будівництво	19,1	2,93	16,8	2,40	18,02	2,30	10,1	2,09
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	73,6	11,29	107,7	15,41	116,9	14,92	64,9	13,45
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	47,7	7,31	43,9	6,28	42,6	5,44	31,02	6,43
Інформація та телекомунікації	26,8	4,11	26,3	3,76	30,8	3,93	15,8	3,28
Фінансова та страхова діяльність	44,04	6,75	56,8	8,13	42,6	5,44	89,2	18,49
Державне управління, обов'язкове соціальне страхування	25,1	3,85	49,6	7,10	87,96	11,23	63,1	13,08
Інше	135,2	20,73	85,4	12,22	129,52	16,53	63,88	13,24

Джерело: розроблено автором на основі даних [29; 30]

